

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Οι Επιπτώσεις της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελληνική Περιφέρεια

Νικήτας Δημήτρουλας

7/2/2018

ΠΜΣ ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	6
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	7
Κεφάλαιο 1 ^ο Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ	8
1.1 Οι περιφερειακές ανισότητες και αναγκαιότητες	8
1.1.1 Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα	8
1.2 Στόχοι της Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελλάδα πριν την ένταξη στην ΕΟΚ. 10	
1.2 Οι λόγοι που δημιουργούν την ανάγκη αντιμετώπισης του περιφερειακού προβλήματος.....	12
1.3 Η Περιφερειακή πολιτική πριν την ένταξη στην ΕΟΚ.....	15
1.3.1 Η πρώτη μεταπολιτική περίοδος 1948-1964.....	15
1.3.2 Η δεύτερη μεταπολεμική περίοδος 1964-1979.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε.....	18
2.1 Σκοπός και Δημιουργία της Περιφερειακής Πολιτικής	18
2.1.1 Αναγκαιότητα και Σκοπός	18
2.1.2 Τα προβλήματα και οι θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης.....	19
2.2 Άσκηση Περιφερειακής Πολιτικής στην ΕΕ	24
2.2.1 Καθιέρωση της Περιφερειακής Πολιτικής.....	24
2.2.2 Η περιφερειακή πολιτική μέχρι το 1975	26
2.2.3 Τα ολοκληρωμένα προγράμματα της περιόδου 1986-1989.....	27
2.2.4 Το Α ΚΠΣ (1988-1993)	29
2.2.5 Το Β ΚΠΣ (1994-1998)	31
2.2.6 Το πρόγραμμα δράσης 2000 και το Γ ΚΠΣ	33
2.2.7 Νέα αναθεώρηση και το ΕΣΠΑ 2007-2013.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	38
3.1 Η γενική εικόνα	38
3.1.1 Ο ρόλος της οικονομικής πολιτικής.....	41
3.2 Μ.ο.π. και ά'κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (1986 -1994)	43
3.3 Β'κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (1994-1999)	45
3.4 Γ'ΚΠΣ (2000-2007)	46
3.5 Τα ΕΣΠΑ της περιόδου 2007-2013.....	47
3.6 Η μελλοντική περίοδος 2014-2020	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ -ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ.....	51
4.1 Αποτίμηση της εξέλιξης της ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής -Γενική αποτίμηση	51
4.2 Στοχοθεσία περιφερειακής πολιτικής -Πως ασκείται	57

4.2.1 Τα περιφερειακά ταμεία συνοπτικά.....	57
4.2.2 Μεγιστοποίηση και αντίκτυπος των επενδύσεων της ΕΕ	59
4.2.3 Περιφερειακή πολιτική και οικονομική κρίση	62
4.3 Η μελλοντική περίοδος για την Ελλάδα (2014-2020)	63
4.4 Προοπτικές.....	64
4.4.1 Οι πόλεις της ΕΕ στο επίκεντρο της χάραξης πολιτικής	66
4.5 Συμπεράσματα	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70
ΠΗΓΕΣ.....	72

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ.Φωτόπουλο για την καθοδήγηση του και την οικογένεια μου που με στήριξε σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της και όλο το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου που παρά τις δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές συνθήκες παραμένει αρωγός γνώσης και θύλακας της κριτικής σκέψης και άποψης!

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία μελετάται το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα και την Ευρώπη και μελετάται η αναγκαιότητα ύπαρξης μιας περιφερειακής πολιτικής που θα μπορέσει να επιλύσει τα ζητήματα αυτά.

Μελετάται και δίνεται έμφαση στις φάσεις της περιφερειακής πολιτικής και στα μέτρα που θεσπίστηκαν τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Διατυπώνονται γνώμες και απόψεις που δείχνουν πόσο πολύ επηρεάστηκε η περιφερειακή πολιτική από τους πολέμους και τις εν γένει συνθήκες που επικρατούσαν τις περιόδους αναφοράς. Μέσα από τα ΜΟΠ τα ΚΠΣ τα ΕΣΠΑ η περιφερειακές ανισότητες κατά ένα βαθμό καταπολεμώνται παρόλα αυτά παραμένουν ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν.

Μετά από την αναδρομή αυτή διατυπώνονται απόψεις σχετικά με τη θέσπιση μιας πολιτικής που θα αναδεικνύει το ρόλο των περιφερειών ως κινητήριο μοχλό ανάπτυξης και μεγέθυνσης της επιχειρηματικότητας των οικονομιών των χωρών μελών της ΕΕ.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

1. Πίνακας 2.1
2. Πίνακας 2.2
3. Πίνακας 2.3
4. Πίνακας 2.4
5. Πίνακας 2.5
6. Πίνακας 2.6
7. Πίνακας 2.7
8. Πίνακας 2.8
9. Πίνακας 2.9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Διάγραμμα 1.1
2. Διάγραμμα 1.2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

1. Διάγραμμα 4.1
2. Διάγραμμα 4.2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

1.1 ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΕΣ

1.1.1 ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η μελέτη των περιφερειακών ανισοτήτων στην χώρα μας οδηγεί σε μια πρώτη και άμεση διαπίστωση ότι οι μισοί περίπου κάτοικοι της χώρας ζουν στα δυο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της , την Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Σύμφωνα με μελέτες προκύπτει ότι σχετικά με άλλες χώρες της ΕΕ η Ελλάδα έχει σχετικά περιορισμένες ανισότητες στα επίπεδα ανάπτυξης των περιφερειών, όπως αυτό μετράται από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ). Υπάρχουν απόψεις ότι υπάρχει τάση μιας διαχρονικής σύγκλισης στα επίπεδα ευημερίας των περιφερειών την περίοδο 1960-2000¹. Οι γνώμες αυτές συμβαδίζουν με την εικόνα της βελτίωσης της ζωής στην επαρχία και στην ύπαιθρο. Ωστόσο το γεγονός ότι ο μισός και βάλε πληθυσμός κατοικεί στις ευρύτερες περιοχές των Αθηνών και Θεσσαλονίκης και ότι η υπόλοιπη Ελλάδα δεν έχει μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις δίνει την εικόνα της ανισότητας που μετέπειτα αυτό οδηγεί σε ανισότητες στις ευκαιρίες ανάπτυξης εύρεσης εργασίας , κατάλληλων υποδομών ,αποτελεσματικότητα υπηρεσιών και πολλά άλλα. Οι παράγοντες που συντέλεσαν για την δημιουργία των ανισοτήτων αυτών είναι πολλοί. Κυριότεροι από αυτούς είναι οι ιστορικοί, οι γεωμορφολογικοί οι πολιτικοί και οι οικονομικοί.

Οι ιστορικοί παράγοντες είχαν μεγάλη σημασία αφού μέσα από τις διακυμάνσεις των χρόνων, περιλαμβάνοντας μεγάλα γεγονότα αστάθειας ,πολέμους ,αναταραχές συνέβαλαν στην δημιουργία συνθηκών αλλαγής του μεγέθους , του πληθυσμού και των κοινωνικών δομών της χώρας. Ο πληθυσμός μετακινήθηκε στα αστικά κέντρα από την ύπαιθρο για μια καλύτερη ζωή, για περισσότερες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας για οικονομικά και μη οφέλη. Αυτό οδήγησε σε μια σταδιακή ερήμωση της υπόλοιπης χώρας και περιορίζοντας την οικονομική της άνθηση.

Εξίσου σημαντικοί και οι γεωμορφολογικοί παράγοντες. Με δεδομένο ότι ο πληθυσμός προτιμούσε να μετακινηθεί σε πεδινές περιοχές ώστε να είναι εύκολες οι μετακινήσεις του να βρίσκεται κοντά στη θάλασσα και στα λιμάνια της χώρας , οι

¹ Λιαργκόβας Π, Γιαννιάς Δ, Φωτόπουλος Γ., " Συγκλίσεις και αποκλείσεις της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα", Αειχώρος 2(!) 114-129, Αθήνα , 2003

ορεινές περιοχές να έχουν υποστεί και να εφίστανται ακόμα και σήμερα μεγάλη μείωση του πληθυσμού των. Οι ορεινοί όγκοι ,οι οροσειρές και τα φυσικά εμπόδια όπως τα αποκαλούμε αποτελούν εμπόδιο και δυσχεραίνουν το εμπόριο αφού η πρόσβαση τους γίνεται πιο δύσκολα με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος μετακινήσεων και να χάνονται σημαντικοί πόροι.

Σημαντικοί και οι πολιτικοί παράγοντες που κυρίως εστιάζονται στην ύπαρξη ενός ισχυρού αστικού και κεντρικού κράτους το οποίο λόγω ελλείψεων πολιτικών δεν επιτρέπει στην ανάπτυξη των επαρχιακών περιφερειών αλλά την εξάρτηση των από τα αστικά κέντρα. Η ελλιπή χρηματοδότηση από την κρατική εξουσία, η παρούσα και μακροχρόνια ύφεση στην Ελλάδα δημιούργησαν ασθενείς περιφερειακές δομές αυτοδιοίκησης με λίγες δυνατότητες για ανάπτυξη και επίλυση των προβλημάτων με αποτέλεσμα την μετακίνηση των πληθυσμών.

Τέλος οι οικονομικοί παράγοντες έπαιξαν ρόλο στις ανισότητες αυτές. Η συνεχόμενη τάση των επιχειρήσεων να εγκαθίστανται στα αστικά κέντρα προκειμένου να επωφεληθούν από την μείωση του κόστους και από τις οικονομίες κλίμακας αύξανε σταδιακά τον πληθυσμό των αστικών κέντρων διαμορφώνοντας νέα παραγωγικά πρότυπα και ευκαιρίες. Συνέπεια η δραματική αύξηση της ανεργίας των επαρχιών σε συνδυασμό με τις ανισότητες στην παραγωγικότητα οδήγησαν σε ερήμωση των. Οι υπηρεσίες παράλληλα που προσφέρουν τα αστικά κέντρα είναι ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας προς την κατεύθυνση αυτή. Παρόλα αυτά νησιωτικές και περιφέρειες με έντονο αρχαιολογικό και φυσικό ενδιαφέρον θα λέγαμε ότι "σώθηκαν" αφού η τουριστική ανάπτυξη και οι συνεχείς ροές επισκεπτών έδωσαν ευκαιρίες σε πολλούς να τις εκμεταλλευτούν και να δημιουργήσουν. Αλλά μόνο αυτές το κατόρθωσαν.

Το βασικό χαρακτηριστικό που διακρίνει την εξέλιξη της αστικοποίησης στην Ελλάδα είναι και η μετακίνηση μεταξύ των δύο μεγάλων αστικών κέντρων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το στατιστικό στοιχείο ότι κατά την περίοδο 1960-200 οι πόλεις αυτές αύξησαν τον πληθυσμό τους κατά ένα ποσοστό μεγαλύτερο του 90%!.² Με τον τρόπο αυτό η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στην Ευρώπη στο υψηλό ποσοστό πληθυσμού που είναι συγκεντρωμένο στην πρωτεύουσα τους. Κατά τις δεκαετίες που ακολούθησαν και άλλα σημαντικά

² Ελληνική Στατιστική Αρχή

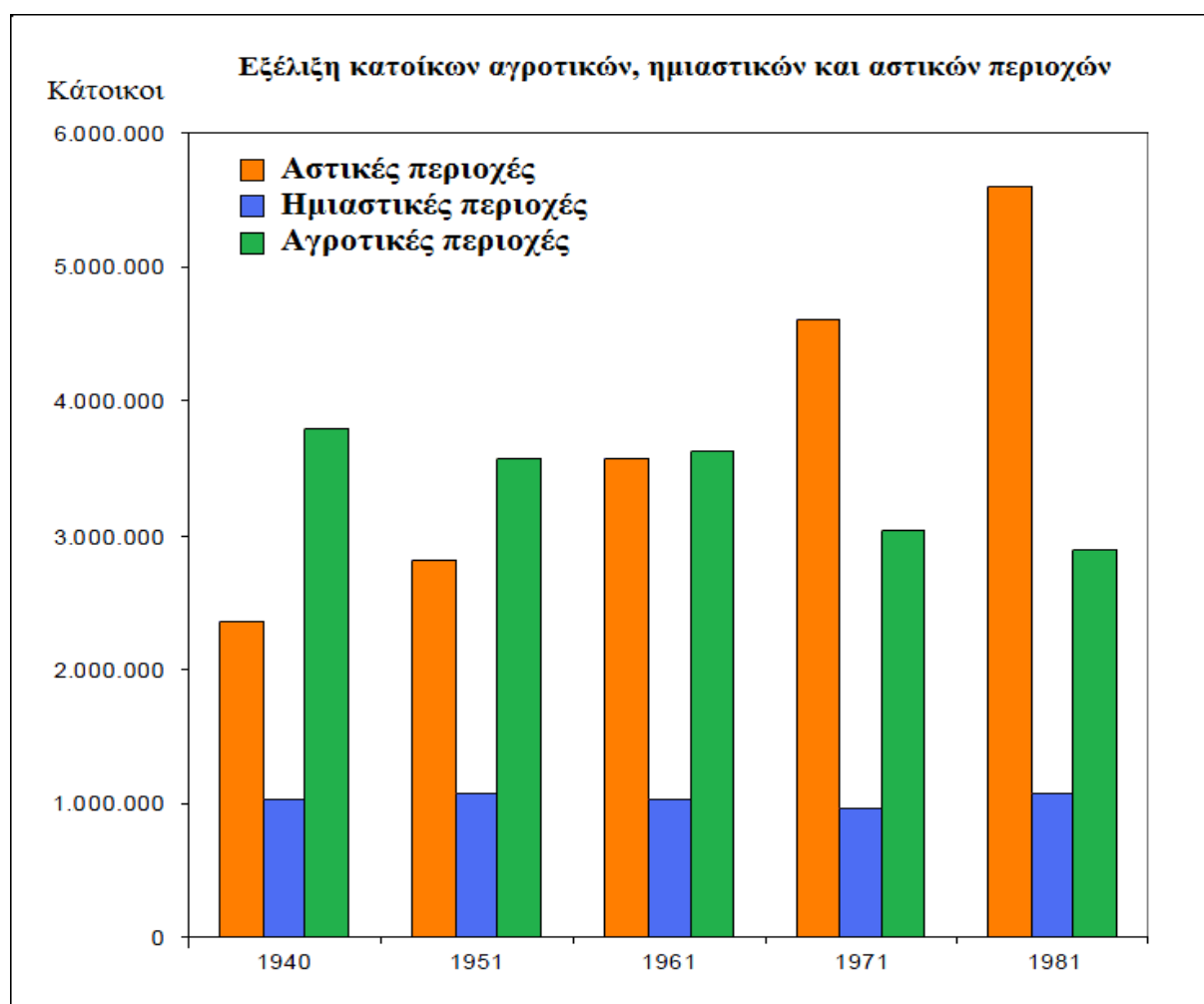
αστικά κέντρα μετασχηματίστηκαν σε κέντρα με μεγάλη περιφερειακή εμβέλεια όπως είναι η Πάτρα, η Λάρισα , ο Βόλος , η Ηγουμενίτσα , το Ηράκλειο, η Καβάλα, κλπ. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να συνθέσει μια εικόνα κέντρων που τα καθιστούσε κέντρα εμπορίου και κόμβο των εμπορικών δρόμων για την Ευρώπη και άλλων περιοχών. Από τα κέντρα αυτά άρχισαν να εξαρτούνται και άλλες περιοχές ενώ κάποια νησιωτικά συμπλέγματα παρέμειναν χωρίς ουσιώδης εξαρτήσεις και κάποιο πόλο ανάπτυξης. Οι περιφερειακές ανισότητες πήραν και άλλες μορφές και γιγαντώθηκαν. Στην συνέχεια η ανάλυση θα μας δείξει ότι προσπάθησαν να γίνουν ενέργειες αντιστροφής των παραγόντων αυτών σε ορισμένες φορές όμως χωρίς αποτέλεσμα.

1.2 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ.

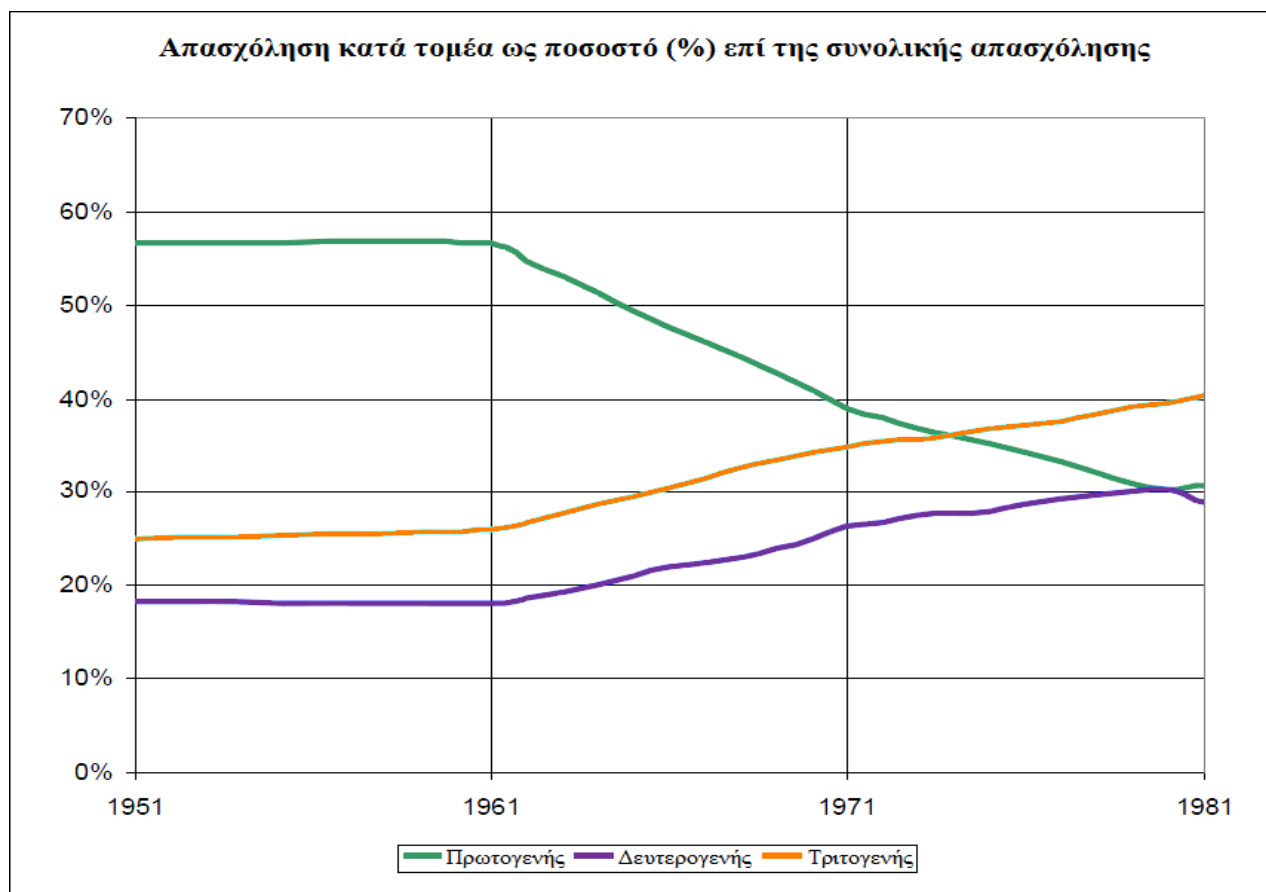
Με βάση όσα είπαμε τα αίτια της δημιουργίας ανισοτήτων στην Ελλάδα μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου θα πρέπει να εντοπιστούν και προσδιοριστούν στην χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα ο οποίος αποτελούσε την σπονδυλική στήλη της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις περιφέρειες της χώρας εκτός από την Αττική, κυρίως λόγω του μικρού μεγέθους και του κατακερματισμού της αγροτικής ιδιοκτησίας, καθώς και της συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων υψηλής παραγωγικότητας στα αστικά κέντρα. Άρα το πρόβλημα εστιάστηκε σε ανισότητες τόσο στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα και κατά συνέπεια, τόσο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ όσο και του επιπέδου ζωής μεταξύ των κατοίκων της Αττικής και της επαρχίας αφ ενός και μεταξύ των διαφόρων περιοχών της χώρας αφ έτερου , με τις ανισότητες της πρώτης κατηγορίας να εμφανίζονται πολύ οξύτερες.

Ο ρυθμός εκβιομηχάνισης της ελληνικής οικονομίας ήταν σημαντικά μεγαλύτερος του ρυθμού αστικοποίησης του πληθυσμού και το γεγονός αυτό παρεμπόδιζε μέχρι το 1980 την αύξηση της ανεργίας στα μεγάλα κέντρα παρά την συσσώρευση του πληθυσμού σε αυτό. Οι περιφερειακές ιδιομορφίες της Ελλάδας υπήρξαν και ως αποτέλεσμα πολιτικών των μεταπολιτικών κυβερνήσεων, που στοχεύοντας στην οικονομική αναγέννηση της χώρας συνετέλεσαν στις ανισότητες αυτές. Θα λέγαμε δηλαδή ότι υπάρχουν δυο μεγέθη αντιστρόφως ανάλογα ως προς τα αποτελέσματα που είχαν στην Ελλάδα.

Στο παρακάτω σχήμα της εικόνας 1.1 βλέπουμε την εξέλιξη του αριθμού των κατοίκων των αγροτικών ,ημιαστικών και αστικών περιοχών της χώρας , με εμφανή τη μετακίνηση πληθυσμών από την ύπαιθρο προς τα αστικά κέντρα την περίοδο 1940-1981. Επίσης στο σχήμα της εικόνας 1.2 παρέχεται η εξέλιξη του ποσοστού της απασχόλησης στον πρωτογενή , δευτερογενή και τριτογενή τομέα την περίοδο 1951-1981 με σημαντική μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και με ανάλογη αύξηση του δευτερογενή και τριτογενή τομέα πράγμα που έγινε λόγω της εγκατάλειψης της υπαίθρου και των μη αστικών περιοχών.

Εικόνα 1.1 Εξέλιξη κατοίκων αστικών ημιαστικών και αγροτικών περιοχών στην Ελλάδα τα χρόνια 1940, 1951, 1961, 1971 και 1981.

Εικόνα 1.2 Απασχόληση κατά τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα από το 1951-1981.

1.2 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.

Οι λόγοι που δημιουργούν την ανάγκη αντιμετώπισης περιφερειακού προβλήματος, χωρίζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, στους Οικονομικούς, στους Κοινωνικοπολιτικούς και στους Περιβαλλοντικούς λόγους.

Στους οικονομικούς λόγους εντάσσονται:

α) Η διόρθωση της ανεπάρκειας των δυνάμεων της αγοράς, όπου: Ο μηχανισμός των δυνάμεων της αγοράς δε διορθώνει τις ανισότητες των περιφερειών. Η χαμηλή κινητικότητα των πόρων και του εργατικού δυναμικού έχει ως συνέπεια τη διατήρηση των διαπεριφερειακών διαφορών στα ποσοστά ανεργίας.

β) Η πλήρης απασχόληση των συντελεστών της παραγωγής ή πρόληψη της υποαπασχόλησής τους, όπου έχουμε: Αναξιοποίητους πόρους (μειώνουν το ΑΕΠ), η κρατική παρέμβαση με άσκηση πολιτικής για μείωση ανεργίας και υποαπασχόλησης του εργατικού δυναμικού των προβληματικών

περιφερειών, είναι αναγκαία, ενώ όταν η ανεργία στις οπισθοδρομικές περιφέρειες υπερβεί το εθνικό μέσο όρο προσελκύει έντονα το ενδιαφέρον του κράτους (έχουμε ενεργοποίηση εσωτερικής μετανάστευσης προς κεντρικές περιοχές). Επίσης, πολλές φορές κοινωνικοί και ψυχολογικοί δεσμοί συγκρατούν τη μετακίνηση (ακόμα και οι εργαζόμενοι προβληματικών περιοχών μεταναστεύουν με δυσκολία), ενώ πρέπει να τονιστεί πως ευκολότερα μεταναστεύουν οι πιο ειδικευμένοι και ικανοί.

γ) Η οικονομική μεγέθυνση των πόρων και ανακατανομή τους, όπου έχουμε: Αύξηση απασχόλησης των φυσικών πόρων, που οδηγεί στην οικονομική μεγέθυνση. Η άσκηση της Περιφερειακής Πολιτικής είναι απαραίτητη για να εξασφαλίζεται η αριστοποίηση της κατανομής των πόρων στις περιφέρειες. Η πιο συνηθισμένη διαδικασία ανακατανομής είναι η διοχέτευση πόρων από τις αναπτυγμένες στις καθυστερημένες περιφέρειες με δημοσιονομικά μέσα.

δ) Η πρόληψη πληθωριστικών πιέσεων, όπου: Η σχέση μεταξύ περιφερειακών ανισορροπιών και του πληθωρισμού οφείλεται σε τρεις παράγοντες: 1) Την δημοσιονομική πολιτική, που επηρεάζει ανοδικά την ανεργία και περισσότερο στις προβληματικές περιφέρειες, όπου η παραγωγικότητα είναι χαμηλή. Η πολιτική μείωσης ανεργίας και ενίσχυσης των τιμών προκαλεί πληθωριστικές πιέσεις. 2) Την εξωτερική ζήτηση για προϊόντα που παράγονται από δυναμικούς κλάδους κεντρικών περιφερειών, που προκαλεί πληθωριστικές πιέσεις και στις καθυστερημένες περιοχές. Γενικά, όσο πιο ισόρροπη είναι η κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας στο χώρο τόσο η ροπή προς αύξηση του πληθωρισμού είναι μικρότερη. 3) Στις προβληματικές περιφέρειες, που έχουν την τάση να αντιγράφουν τα καταναλωτικά πρότυπα των κεντρικών περιφερειών με αποτέλεσμα την αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων και της κοινωνικής δυσαρέσκειας, η οποία αντιμετωπίζεται με αύξηση αποδοχών εργασίας

ε) Η χωροθέτηση των επιχειρήσεων, όπου: Γενικά, οι επιχειρήσεις υπολογίζουν για την χωροθέτησή τους το ιδιωτικό κόστος που καταβάλλεται από τις ίδιες και το κοινωνικό κόστος που καταβάλλεται από το κοινωνικό σύνολο. Έτσι, τοποθεσίες που έχουν πλεονεκτήματα από εξωτερικές οικονομίες ευνοούνται διότι προτιμώνται από τους επιχειρηματίες. Μέτρα απαγόρευσης ή κίνητρα ενθάρρυνσης που μειώνουν το ιδιωτικό κόστος μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των προβληματικών περιφερειών.

στ) Το κόστος συμφόρησης των αστικών κέντρων, όπου: Η συμφόρηση ή ο κορεσμός που παρατηρείται σε μεγάλα αστικά κέντρα μπορεί να αντιμετωπιστεί με μέσα χωροθέτησης οικονομικών δραστηριοτήτων και γεωγραφικής κατανομής του πληθυσμού. Η κατάσταση κορεσμού των κεντρικών περιφερειών είναι μια από τις αρνητικές συνέπειες της περιφερειακής ανισορροπίας. Η συγκέντρωση αυτή αυξάνει το κοινωνικό κόστος (μόλυνση του περιβάλλοντος, ηχορύπανση) και δημιουργεί το κόστος συμφόρησης το οποίο εξαρτάται από τους κατοίκους της πόλης.

ζ) Η ενίσχυση της συνοχής των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου: Η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική έχει ως κύριο στόχο τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στο χώρο της

Ευρωπαϊκής Ένωσης διότι έτσι ενισχύεται η οικονομική και κοινωνική συνοχή μεταξύ των περιφερειών με αποτέλεσμα να αυξηθεί η οικονομική ευημερία.

Στους Κοινωνικοπολιτικούς εντάσσονται:

α) Η περιφερειακή ανεργία, όπου: Το πρώτο κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε για τη μέτρηση του βαθμού ανάπτυξης των περιφερειών ήταν οι δείκτες της περιφερειακής ανεργίας. Η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης προκαλεί οικονομικά αλλά και κοινωνικά προβλήματα. Για την αντιμετώπιση της ανεργίας απαιτείται αύξηση θέσεων εργασίας, ανάλυση του φαινομένου ώστε να αποφασιστεί ποιοι κλάδοι πρέπει να ενισχυθούν, ποια προσόντα απαιτούνται από τους εργαζόμενους, ποιοι νέοι κλάδοι μπορούν να αναπτυχθούν κ.ά.

β) Η δίκαιη διανομή του εισοδήματος, όπου: Η διανομή του εισοδήματος απασχολεί την Περιφερειακή Πολιτική ιδιαίτερα. Κατά τη διαδικασία αυτή δίνεται έμφαση στο κριτήριο χωροταξικής ισότητας ή δικαιοσύνης.

γ) Η ενίσχυση των κοινωνικών και πολιτιστικών περιφερειακών προτύπων, όπου: Κάθε περιφέρεια διαμορφώνει το δικό της «κοινωνικό περιφερειακό πρότυπο» που αποτελείται από την κουλτούρα της καθημίας, από ένα σύνολο ηθικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αξιών. Επιπλέον, η κάθε περιφέρεια έχει τη δική εθμική συμπεριφορά και γενικά έναν ιδιόμορφο τρόπο ζωής. Η περιφερειακή πολιτική πρέπει να συμβάλλει στη διατήρηση αυτών των προτύπων. Να σημειωθεί ότι τα κοινωνικά πρότυπα συνήθως προβάλλονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

δ) Η πολιτική οργάνωση και ενεργοποίηση της συμμετοχής του πληθυσμού, όπου: Για τη δίκαιη επιβολή μέτρων περιφερειακής πολιτικής το κράτος πρέπει να ενεργοποιήσει τη συμμετοχή του πληθυσμού στην πολιτική οργάνωση της χώρας (Δημοκρατικός Προγραμματισμός) Οι κάτοικοι των καθυστερημένων περιοχών μπορούν με μαζικές κινητοποιήσεις και άμεση συμμετοχή να επηρεάσουν την πολιτική οργάνωση.

Τέλος, στους Περιβαλλοντικούς λόγους στους οποίους εντάσσονται:

α) Η προστασία και η απορρύπανση του περιβάλλοντος, όπου: Η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος άρχισε στην Ελλάδα από το 1978 όταν με αναπτυξιακό νόμο (Ν. 849/ 1978) έγινε λόγος για μείωση της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας του περιβάλλοντος. Φυσικά, η προστασία του περιβάλλοντος όλων των περιφερειών είναι απαραίτητη και αναγκαία και στις μέρες μας, ενώ για άμεση λήψη μέτρων προστασίας έχουν ανάγκη οι περιφέρειες που είναι κορεσμένες πληθυσμιακά.

β) Η Βιώσιμη (αιφόρος) ανάπτυξη, όπου: Με τον όρο βιώσιμη (αιφόρο) ανάπτυξη εννοούμε το σχεδιασμό κατάλληλης πολιτικής διαχείρισης του περιβάλλοντος ώστε να εξασφαλίζεται η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και η επάρκεια των διαθέσιμων φυσικών πόρων σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Η επάρκεια των φυσικών πόρων είναι απαραίτητη εισροή για τη λειτουργία του οικονομικού

συστήματος. Η βιώσιμη ανάπτυξη επηρεάζεται από τη δημογραφική κατάσταση, την τεχνολογική πρόοδο, την υποκατάσταση φυσικών πόρων.

1.3 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

1.3.1 Η ΠΡΩΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1948-1964

Κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδος η περιφερειακή πολιτική στράφηκε στην προσπάθεια ανασυγκρότησης της χώρας από τις στάχτες του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και του καταστροφικού εμφυλίου. Στόχος των τοπικών αρχών ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας του αγροτικού τομέα καθώς και την εγκατάσταση βιομηχανιών στην επαρχία. Επιδιώχθηκε η αύξηση του αγροτικού εισοδήματος και η εξασφάλιση σε επάρκεια βασικών αγαθών λαϊκής κατανάλωσης. Παρόλα αυτά αν και η προσπάθεια αυτή είχε σημαντικά αποτελέσματα η μετανάστευση των κατοίκων συνεχίστηκε προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και το εξωτερικό. Δεν μπόρεσε αυτή η πολιτική αυτή να συγκρατήσει την μετανάστευση. Βλέποντας την κατάσταση αυτή οι εκάστοτε κυβερνήσεις προσπάθησαν να εφαρμόσουν μέτρα ώστε να αντιστραφεί το κλίμα. Τέτοια μέτρα ήταν οι παρακρατήσεις κερδών για να χρησιμοποιηθούν για επενδύσεις και άλλα τέτοια. Παρόλα αυτά δεν επετεύχθη κανένα σημαντικό αποτέλεσμα.

Η ουσιαστική άσκηση περιφερειακής πολιτικής αρχίζει από το τέλος της δεκαετίας του 1950. Γίνονται προσπάθειες για να ληφθούν μέτρα οικονομικής ανάπτυξης και εξυγίανσης. Στο πενταετές πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας 1960-1964 που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1960 τέθηκε η ανάγκη άσκησης πολιτικής για την καταπολέμηση των ανισοτήτων με επιδίωξη την αύξηση της παραγωγικότητας αλλά και την επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης. Το κράτος θα προσπαθήσει να εξαλείψει τις διαφορές μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας. Με το πρόγραμμα ιδρύονται μια κεντρική επιτροπή Περιφερειακής ανάπτυξης καθώς και οι τρεις πρώτες υπηρεσίες Περιφερειακής ανάπτυξης στην Πάτρα, Ιωάννινα και Ηράκλειο. Επίσης ιδρύονται και οργανώνονται οι Βιομηχανικές Περιοχές (ΒΙΠΕ) το 1962 από τον οργανισμό βιομηχανικής ανάπτυξης (ΟΒΑ).

Παρόλα αυτά μέχρι το 1977 ο ρυθμός ανάπτυξης των ΒΠΠΕ ήταν εξαιρετικά αργός , αφού θεσμοθετήθηκαν 9 και αναπτύχθηκαν μόνο 2³.

Γίνεται αντιληπτό ότι τα μέτρα περιορίζονται μόνο σε φορολογικές απαλλαγές και δεν επεκτείνονται στις επιδοτήσεις/επιχορηγήσεις. Σύμφωνα με το ΚΕΠΕ⁴ τα κίνητρα αυτά είχαν επιτυχία καθώς οι φορολογικές απώλειες ήταν μικρότερες από τα οφέλη από τις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν. Ακόμα η ανισότητα αποκαλύπτεται και από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ όταν το 1962 στην Αττική είναι 18.801 δρχ. ενώ στην υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα είναι 9.125 δρχ. και στην Κρήτη 7.038 δρχ. .

1.3.2 Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1964-1979

Κατά τη δεύτερη περίοδο από το 1964 έως το 1979 καταρτίστηκε αρχικά το Δεκέμβριο του 1965 , το σχέδιο Προγράμματος πενταετούς οικονομικής ανάπτυξης 1966-1970, το οποίο συνέδεσε για πρώτη φορά τις επιδιώξεις με τους ευρύτερους στόχους της εθνικής οικονομικής πολιτικής με βασικό προσανατολισμό την οργάνωση των ΒΠΠΕ ,την αύξηση της παραγωγικότητας και τη μεταβολή στην διάρθρωση της παραγωγής και κατανάλωσης. Πιο συγκεκριμένα δημιουργήθηκαν τρόποι για ανάπτυξη κάθε περιφέρειας με στόχο τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιοχής, την πληθυσμιακή αποκέντρωση και την εξίσωση του επιπέδου διαβίωσης μεταξύ των κατοίκων όλων των περιφερειών του κράτους. Επιπρόσθετα εκτός από τις φορολογικές ελαφρύνσεις προωθήθηκαν και μέτρα χρηματοδότησης με παράλληλο διαχωρισμό των περιφερειών ανάλογα με τον βαθμό ανάπτυξης αλλά και μέτρα για την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για υπανάπτυκτες περιοχές .

Η Περιφερειακή Πολιτική ενισχύεται περαιτέρω με την υιοθέτηση ειδικών νομοθετημάτων και την εκπόνηση ειδικών προγραμμάτων. Συγκεκριμένα, στην περίοδο 1975-1979 δίνεται έμφαση στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών, καθιερώνεται η ενίσχυση των επιχειρήσεων ανάλογα με τον κλάδο που ανήκουν, χρησιμοποιούνται ευρύτερα τα πιστωτικά κίνητρα και ενισχύονται τα ειδικά προγράμματα περιοχών (π.χ. για το νομό Έβρου), καθώς και τα προγράμματα έργων υποδομής (π.χ. Βιομηχανικές Περιοχές, υποδομές μεταφορών κ.λπ.). Δίνεται έμφαση στον περιορισμό των ανισοτήτων και στην επίτευξη της

³ Ανδρικοπούλου, Ε, "Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη " στο Καυκαλάς Γ Ανδρικοπούλου Ε (επιμ) Η ρύθμιση του Περιφερειακού χώρου. Θεωρία και πρακτική Παρατηρητής , Θεσσαλονίκη 1985 ,σ.σ 190-191

⁴ Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. " Η αποτελεσματικότητα των φορολογικών κινήτρων εν Ελλάδι και Προτάσεις δια την Μεταρρύθμισιν αυτών ΚΕΠΕ 1967

ισότητας. Παρόλα αυτά η επιδίωξη αυτή δεν θα απέβαινε σε βάρος της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης. Προσελκύθηκε ένας αριθμός επενδύσεων που δεν θα είχαν προσελκυθεί χωρίς την εφαρμογή αυτής της πολιτικής. Το πρόβλημα της πόλωσης στην χωροταξική κατανομή του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων. Ο πληθυσμός στην πρωτεύουσα συνεχίζει να αυξάνεται με πιο αργούς ρυθμούς βέβαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε

2.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

2.1.1 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η περιφερειακή πολιτική αποτελεί βασική αναπτυξιακή πολιτική των ευρωπαϊκών χωρών, μετά από τις καταστροφικές επιπτώσεις που επέφεραν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι αλλά και η μεγαλύτερη ίσως οικονομική κρίση που γνώρισε ποτέ ο κόσμος την περίοδο δηλαδή 1929-1933.

Οι θεωρητικές απόψεις του John Maynard Keynes (1883-1946) , το 1936 έθεσαν τις βάσεις για την ενίσχυση και επέκταση των παρεμβατικών πολιτικών στην Δυτική Ευρώπη και τις ΗΠΑ ενώ στην ΕΣΣΔ εφαρμόστηκαν διάφορες μορφές κρατικών παρεμβάσεων για την ενίσχυση των καθυστερημένων περιοχών και την βοήθεια στα πλαίσια της οργάνωσης των πόλεων που δεν μπορούσαν να συνέλθουν από τις επιπτώσεις του πολέμου.⁵

Κατά την μεταπολεμική περίοδο η μεγέθυνση διάφορων βασικών βιομηχανικών κλάδων και η μετανάστευση στα βασικά εργατικά κέντρα της Βρετανίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας ,της Ιταλίας δημιούργησαν αυξημένες ανάγκες για την οργάνωση των περιοχών κατοικίας, την ενίσχυση των κρατικών υποδομών ,τη ρύθμιση χρήσεων γης κλπ. Παράλληλα όμως η γιγάντωση των βιομηχανικών πόλεων σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη της υπαίθρου, δημιούργησαν έντονες ανισότητες που έπρεπε να αντιμετωπιστούν όσο το δυνατόν καλύτερα. Έτσι η περιφερειακή πολιτική στηρίχτηκε αρχικά σε προγράμματα οργάνωσης των αναπτυσσόμενων πόλεων αλλά αργότερα οι περιφερειακές ανισότητες οδήγησαν στη λήψη μέτρων για των χωροταξική αλλαγή των πόλεων αλλά και την ενίσχυση των λιγότερα αναπτυγμένων περιοχών.

Με τις υπάρχουσες συνθήκες και τα δεδομένα δημιουργήθηκε η ανάγκη καθιέρωσης περιφερειακής πολιτικής ως αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής που αποσκοπεί σε μέτρα για την γεωγραφική κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων. Έτσι καθιερώθηκε ο όρος Περιφερειακή Ανάπτυξη που σημαίνει

⁵ Παπαδασκαλόπουλος, Χριστοφοράκης (2004),

την αναγκαιότητα σύγκλισης των διάφορων περιοχών μιας χώρας προς τον εθνικό μέσο όρο ενός ή περισσότερων κριτηρίων ή ορίζονται από τους φορείς άσκησης πολιτικής της χώρας ή είναι το αποτέλεσμα διεργασιών και απαιτήσεων της βάσης που υπαγορεύονται προς τους φορείς άσκησης πολιτικής. Επομένως η περιφερειακή ανάπτυξη δεν νοείται με στενά οικονομικούς όρους δηλαδή ως οικονομική μεγέθυνση, αλλά και ως ποιοτική αλλαγή της εσωτερικής οργάνωσης των παραγωγικών δομών της περιφέρειας ,με την εμφάνιση νέων θεσμών τεχνολογιών και μορφών οργάνωσης της παραγωγής.

Ωστόσο , εκτός από τα κράτη και υπερεθνικοί οργανισμοί αναγνώρισαν έγκαιρα την αναγκαιότητα άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής για την επίτευξη των στόχων. Έτσι αμέσως μετά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Επιτροπής (ΕΟΚ)⁶ τα θέματα των περιφερειακών ανισοτήτων αλλά και γενικά θέματα που αφορούσαν την περιφερειακή πολιτική τέθηκαν σε άμεση προτεραιότητα προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις υπό το πρίσμα μιας κοινής πολιτικής σε ευρωπαϊκό ενωτικό μέτωπο.

Καταλήγουμε λοιπόν στο εξής συμπέρασμα: **Η περιφερειακή πολιτική αποτελεί προσπάθεια επίτευξης δύο συσχετιζόμενων αντικειμενικών σκοπών ,την οικονομική μεγέθυνση και παράλληλα την αντιμετώπιση χωροταξικών προβλημάτων με στόχο την βέλτιστη διανομή του εισοδήματος και των κοινωνικών παροχών.** Θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η χρήση ενός συστήματος σκοπών , μέσων και φορέων, τα οποία σε συνδυασμό με κάποια προγράμματα αποσκοπούν στην επίτευξη μιας ισόρροπης μεταβολής της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας.

2.1.2 ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Περιφερειακό πρόβλημα θεωρείται η έκφραση και πολλές φορές και το μέγεθος των περιφερειακών ανισοτήτων σε μια χώρα. Προβλήματα μπορεί να εμφανίζονται από τις ανισότητες στο εισόδημα των πολιτών ,την απασχόληση, τη μετανάστευση , το κλίμα τη γεωγραφία και πολλά άλλα αίτια. Το πρόβλημα λοιπόν είναι πολυδιάστατο και έχει πολλές πτυχές ανάλογα με την εκάστοτε περιοχή και χώρα αλλά και τις εν γένει συνθήκες.

⁶ Μαραβέγιας Ν Περιφερειακές ανισότητες και Οικονομική Ολοκλήρωση , Αθήνα 1994

Ο οικονομικός χάρτης της Ευρώπης διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια των αιώνων από τους **παράγοντες εγκατάστασης** όπως είναι η φύση και η διαμόρφωση των εδαφών, το κλίμα, τα τρεχούμενα νερά και η φυσική προστασία από τους εχθρούς. Αυτοί οι παράγοντες, που ελάχιστα άλλαξαν διαμέσου των αιώνων, προσέλκυσαν προς ορισμένες περιοχές περισσότερο από άλλες πληθυσμούς οι οποίοι ζούσαν βασικά από τη γη. Αυτή που άλλαξε ριζικά τη γεωγραφία της Ευρώπης ήταν η βιομηχανική επανάσταση. Οι βιομηχανικές δραστηριότητες προσελκύστηκαν προς ορισμένες περιοχές από την ύπαρξη πηγών ενέργειας (άνθρακα), πρώτων υλών (μεταλλευμάτων), υδάτινων οδών, μεγάλων λιμανιών και μεγάλων αστικών κέντρων. Οι άλλοι παράγοντες έπαιζαν ένα συνεχώς μικρότερο ρόλο.

Οι πληθυσμοί ακολούθησαν τους επιχειρηματίες, το κράτος επίσης. Ρυτό το τελευταίο έφερε τις υποδομές, τις συλλογικές υπηρεσίες και τη διοικητική διάρθρωση που απαιτούνται για την ανάπτυξη των βιομηχανικών δραστηριοτήτων. , υπό ευρεία έννοια, περιλαμβάνουν όχι μόνο τα μέσα μεταφοράς, επικοινωνίας και τηλεπικοινωνίας, αλλά επίσης και τις κατοικίες και όλες τις εγκαταστάσεις που χρειάζονται για τη δημιουργία και την ανάπτυξη μεγάλων αστικών κέντρων. Οι συλλογικές υπηρεσίες που συνδέονται με αυτές περιλαμβάνουν τόσο τις κλασικές υπηρεσίες, όπως είναι η διανομή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, όσο και την επαγγελματική κατάρτιση, την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και την έρευνα, και ακόμη και τις εγκαταστάσεις αναψυχής, αθλοπαιδιών και πολιτισμικής καλλιέργειας.

Όλοι αυτοί οι οικονομικοί, διοικητικοί, κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες δημιουργούν «εξωτερικές οικονομίες», δηλαδή πλεονεκτήματα που απορρέουν από ένα συνδυασμό παραγόντων χωρίς συγκεκριμένες δαπάνες των επιχειρήσεων. Δεν είναι απορίας άξιο το ότι, εάν όλες οι άλλες συνθήκες είναι παρόμοιες, οι επιχειρηματίες πηγαίνουν να εγκατασταθούν εκεί όπου ευρίσκουν εξωτερικές οικονομίες και επιπλέον μεγάλες αγορές και μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις. Πράγματι, πριν πάρουν τις αποφάσεις τους για εγκατάσταση, οι σύγχρονες επιχειρήσεις αναζητούν μια δέσμη ευνοϊκών στοιχείων, ιδίως ως προς τις υποδομές και τους ανθρώπινους πόρους. Όμως, η άνιση ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιοχών στο παρελθόν έχει οδηγήσει σε μεγάλες ανισότητες, τόσο ως προς την ποσότητα των υποδομών (μεταφορών, τηλεπικοινωνιών, ενέργειας), όσο και ως προς την ποιότητα των ανθρώπινων πόρων από την άποψη των γνώσεων και των προσόντων.

Πιο πρόσφατα, η καινοτομία έγινε μια διαρκής διαδικασία, που απαιτεί τη χρησιμοποίηση κάθε νέας τεχνολογικής προόδου και επομένως μια διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ των ερευνητικών εργαστηρίων και των επιχειρήσεων που αναπτύσσουν ή χρησιμοποιούν νέα τεχνολογία. Τώρα πλέον, η οικονομική επιτυχία μιας περιοχής εξαρτάται κατά μέγα μέρος από τις δυνατότητες εξασφάλισης σταθεράς πρόσβασης στην έρευνα και στην τεχνολογική πρόοδο. Όμως, στις πιο πτωχές περιοχές, η παραγωγή προέρχεται ιδίως από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), οι οποίες εργάζονται σε παραδοσιακούς κλάδους μέσα στην περιοχή και δεν έχουν εξωτερικές προοπτικές. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν διαθέτουν άτομα με ειδικά προσόντα ούτε βοηθητικές υπηρεσίες, π.χ. τραπεζικές, υψηλής ποιότητας. Αυτές οι ελλείψεις παρεμποδίζουν την καινοτομία. Έτσι, οι ευνοϊκοί παράγοντες για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη (οργάνωση, διαχείριση, εμπόριο, χρηματοδότηση, τεχνική εισαγωγής στην αγορά νέων προϊόντων) συγκεντρώνονται σχεδόν αποκλειστικά στις αναπτυγμένες περιοχές.

Αυτοί οι παράγοντες συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων είναι τόσο ακαταμάχητοι, ώστε θα ήταν μάταιη η προσπάθεια αντίστασης, εάν οι ίδιοι δεν είχαν ορισμένα όρια και δεν προκαλούσαν αντίρροπες τάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίον τους. Έτσι οι εξωτερικές οικονομίες μπορούν πέρα από ένα όριο να γίνουν «αντιοικονομικές» στο μέτρο που η μόλυνση και η συμφόρηση των συγκοινωνιακών μέσων προκαλούν δαπάνες και δυσάρεστες επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους σε αυτές. Επιπλέον, οι παράγοντες που επιδρούν επί της επιλογής εγκατάστασης των οικονομικών δραστηριοτήτων δεν είναι αμετάβλητοι. Νέες απαιτήσεις εγκατάστασης εξασθενούν τις παλαιές και τελικά μπορεί να τις αντικαταστήσουν. Οι απαιτήσεις της εγκατάστασης της μετά-βιομηχανικής «κοινωνίας των πληροφοριών» δεν θα είναι ασφαλώς οι ίδιες μ' εκείνες της βιομηχανικής κοινωνίας. Πράγματι, οι τεχνολογίες των πληροφοριών έχουν συνενώσει βιομηχανίες, οι οποίες δεν ήταν άλλοτε συνδεδεμένες (τηλεπικοινωνίες, τεχνολογίες της πληροφορικής και μαζικά μέσα ενημέρωσης), περιορίζοντας τον ρόλο της απόστασης και ενθαρρύνοντας τη δημιουργία νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Με τις δυνατότητες ανάπτυξης δικτύων που προσφέρει, η κοινωνία των πληροφοριών μπορεί να συμβάλει στον γεωγραφικό και οικονομικό απεγκλωβισμό των πτωχών περιφερειών της Ένωσης.

Εξάλλου, **το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης των αγορών**, που σημαίνει την ένταση του διεθνούς ανταγωνισμού, λόγω της ανάπτυξης μιας δυναμικά ενιαίας παγκόσμιας αγοράς για μια σειρά προϊόντων και υπηρεσιών, μεγαλώνει τη σημασία της περιφερειακής πολιτικής. Πράγματι, η διεθνής ανταγωνιστικότητα εξαρτάται πλέον πολύ λιγότερο από τα στατικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών, όπως η συγκέντρωση φυσικών, οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, και πολύ περισσότερο από δυναμικά ποιοτικά στοιχεία, όπως η κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, οι κατάλληλες πληροφορίες και η ικανότητα αποτελεσματικού συντονισμού τους. Αυτοί οι παράγοντες προσφέρουν δυνατότητες αποκεντρωμένης οικονομικής ανάπτυξης, εάν συνοδεύονται από μια κατάλληλη πολιτική. Τα κράτη μέλη και η Ένωση μπορούν να επωφεληθούν από αυτές τις τάσεις και τις μεταβολές για **να ισορροπήσουν καλύτερα τις περιοχές τους**. Αλλά αυτή τη φορά πρέπει να προηγηθούν των επιχειρηματιών και των πληθυσμών για να υπερνικήσουν τις αδράνειές τους και να επιδιώξουν να μη γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές με την ακαταστασία που έγιναν οι προηγούμενες.

Ενισχύοντας τις προβληματικές περιοχές να αναπτύξουν τα δίκτυα των υποδομών τους, τα κράτη μέλη και η Ένωση μπορούν να τις βοηθήσουν, όχι μόνο να επεκτείνουν τις αγορές τους προς το συμφέρον όλων, αλλά επίσης να ισορροπήσουν καλύτερα όλη την οικονομία της Ένωσης ενόψει των μελλοντικών εξελίξεων. Βέβαια, κάθε κράτος μέλος της ΕΕ ακολουθεί κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο τη δική του περιφερειακή πολιτική. Καθεμιά από αυτές τις πολιτικές στοχεύει να ευνοήσει την ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της εθνικής επικράτειας με μια **μεταβίβαση πόρων από τις πιο εύπορες περιοχές**. Τα μέσα τα οποία χρησιμοποιούν συνήθως τα κράτη μέλη για να αντιμετωπίσουν τα περιφερειακά προβλήματα είναι δύο ειδών: αφενός η βελτίωση των υποδομών και η κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη των καθυστερημένων περιοχών και, αφετέρου, διάφορες πριμοδοτήσεις, επιχορηγήσεις και φορολογικές απαλλαγές για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων σε αυτές τις περιοχές. Ο γενικός σκοπός αυτών των μέτρων είναι να δημιουργήσουν ή να επαναφέρουν μια καλύτερη ισορροπία των οικονομικών δραστηριοτήτων και των πληθυσμών στην εθνική επικράτεια. Γι' αυτόν τον σκοπό ορισμένες κυβερνήσεις επιδιώκουν επίσης να αποθαρρύνουν τις επενδύσεις στις υψηλά αναπτυγμένες περιοχές. Α πλεονεκτήματα αυτών των τελευταίων μέτρων είναι διττά: ευνοούν τη μεταβίβαση πόρων προς τις περιοχές που έχουν τη μεγαλύτερη

ανάγκη και συγχρόνως παρεμποδίζουν τη συμφόρηση των υπεραναπτυγμένων περιοχών.

Ασφαλώς, οι εθνικές αρχές είναι κυρίως υπεύθυνες για τη λύση των προβλημάτων των περιοχών τους, ιδίως με την κατασκευή των κατάλληλων υποδομών ή με την παροχή επιδοτήσεων σε επιχειρήσεις για την προσέλκυση των επενδύσεών τους σε μειονεκτικές περιοχές. Η απαραίτητη προσπάθεια ενέχει την προσφυγή σε δημόσιες παρεμβάσεις συνδυαζόμενες με ιδιωτικές επενδύσεις για να παρακινηθεί η οικονομική δραστηριότητα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές. Ι περιφερειακές ενισχύσεις, όταν εφαρμόζονται σωστά, αποτελούν απαραίτητα μέσα όχι μόνον για την περιφερειακή ανάπτυξη, αλλά και για τη συνεχή και ισόρροπη πρόοδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεδομένου όμως ότι η ενιαία αγορά καθιστά δυνατό τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων περιοχών των κρατών μελών για την προσέλκυση ευρωπαϊκών και ξένων επενδύσεων, τα πλεονεκτήματα που παρέχονται μπορεί να ξεπεράσουν την κάλυψη των υλικών μειονεκτημάτων τα οποία αντιμετωπίζουν οι επενδυτές από την εγκατάσταση στις υπό ανάπτυξη περιοχές. Έτσι ένα μέρος των παρεχόμενων ενισχύσεων δεν θα χρησίμευε πλέον παρά για την αμοιβαία εξουδετέρωσή τους χωρίς να αυξάνεται η συνολική ροή των επενδύσεων προς τις προβληματικές περιοχές. Οι περιφερειακές ενισχύσεις θα γίνονταν απλώς πιο δαπανηρές και θα παρείχαν αδικαιολόγητα οφέλη στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις. Από αυτά φαίνεται ότι ο πρώτος στόχος της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής είναι να αντιπαραθέτει και να συντονίζει τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές προσδιορίζοντας τους προσανατολισμούς και επιβάλλοντας τις προτεραιότητες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οποίες μπορούν πράγματι να μειώσουν τις οικονομικές αποστάσεις μεταξύ των περιοχών.

Επιπλέον, η ΕΕ έχει κοινό συμφέρον για την περιφερειακή ανάπτυξη με διαρθρωτική αλλαγή. Ο νόημα της οικονομικής ολοκλήρωσης είναι η **καλύτερη χρησιμοποίηση των μηχανισμών της αγοράς** σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Αλλά μια πολιτική αγοράς, βασισμένη σε κάποια αυτόματη ισορροπία των διαφόρων οικονομικών παραμέτρων, θα λειτουργούσε βασικά προς όφελος των πλουσιών περιοχών. Πράγματι, μέχρι τη δημιουργία της κοινής αγοράς, οι οικονομικές δραστηριότητες είχαν αναπτυχθεί σε εθνικό επίπεδο και τα τελωνειακά εμπόδια είχαν χρησιμοποιηθεί για να προστατεύσουν από τον διεθνή ανταγωνισμό μερικές δραστηριότητες, οι οποίες είχαν συχνά συγκεντρωθεί σε ορισμένες περιοχές. Με το άνοιγμα των συνόρων οι

ευρωπαϊκές και ξένες (αμερικανικές, ιαπωνικές...) επιχειρήσεις, που θέλουν να αναπτύξουν δραστηριότητες στην αγορά της ΕΕ, εγκαθίστανται κανονικά στις περιοχές της Ένωσης όπου οι υποδομές είναι πιο αναπτυγμένες, όπου βρίσκεται το πιο κατάλληλο εργατικό δυναμικό και όπου το οικονομικό περιβάλλον είναι πιο προσαρμοσμένο στις δραστηριότητές τους. Η οικονομική συγκέντρωση προκαλεί μεγαλύτερη συγκέντρωση. Η κοινή περιφερειακή πολιτική επιδιώκει να αναστρέψει αυτήν την τάση για να επιτύχει **πιο ισόρροπη ανάπτυξη μέσα στην κοινή αγορά**. Οι στόχοι και οι μηχανισμοί της συντονίζονται και επενεργούν αμοιβαία με αυτούς άλλων κοινών πολιτικών, ιδίως της κοινωνικής, της βιομηχανικής, της περιβαλλοντικής, της γεωργικής και της αλιευτικής.

Παρόλα αυτά ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι δεν είναι σκόπιμο να αναμένουμε επίλυση των προβλημάτων μέσω της ελεύθερης αλληλεπίδρασης των δυνάμεων αγοράς , αφού χωρίς τις απαραίτητες διαρθρωτικές κινήσεις των κυβερνήσεων , τα προβλήματα όχι μόνο δεν επιλύονται αλλά αντιθέτως θα γιγαντώνονται και θα επιδεινώνονται.

2.2 ΆΣΚΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

2.2.1 ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η χάραξη της περιφερειακής πολιτικής από την ΕΚ και της μετέπειτα ΕΕ για τα κράτη μέλη προϋποθέτει τον καθορισμό συγκεκριμένων στόχων οι οποίοι προσαρμόζονται στις ανάγκες του κάθε κράτους μέλους της ένωσης. Δεν επιδιώχθηκε ούτε προβλέπεται προς το παρόν να τεθεί υπό κεντρικό έλεγχο η περιφερειακή πολιτική στην συνολική της διάσταση και συνεπώς ο ρόλος των οργάνων και της σημερινής ΕΕ παραμένει συμπληρωματικός στα πλαίσια της επικουρικότητας και λειτουργεί παράλληλα με το έργο που επιτελούν τα κρατικά όργανα των διαφόρων επιπέδων διοίκησης μέσα στα πλαίσια του κάθε κράτους - μέλους. Ωστόσο η κοινή περιφερειακή πολιτική συντονίζει τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές , ορίζοντας τις γενικές κατευθύνσεις με βάση κάποιες αρχές που πρέπει να τηρούνται. Συντονίζει επίσης και τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ δίνοντας τους την απαιτούμενη διάσταση και οντότητα.

Κάποια από τα βασικά προβλήματα που καλείται να λύσει και να αντιμετωπίσει η ανωτέρω πολιτική είναι η ανισότητα κατανομής των πόρων ,η έλλειψη εταιρικών

κεφαλαίων, το υποαπασχολούμενο εργατικό δυναμικό, η έλλειψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και η αποδυνάμωση του πληθυσμού με τη συγκέντρωση του σε ορισμένα αστικά κέντρα που προσφέρονται για επενδύσεις και για πολλές οικονομικές ευκαιρίες.

Στο επίπεδο των ΕΚ και της μετέπειτα ΕΕ έχει διαμορφωθεί ιστορικά μια μορφή ανισοτήτων η οποία έχει χαρακτηριστεί κατά καιρούς ως ανισότητα κέντρου-περιφέρειας ,βορρά -νότου και η οποία εξακολουθεί να υφίσταται. Επίσης η τελευταία διεύρυνση έφερε και στο προσκήνιο και μια άλλη μορφή ανισότητας που έχει να κάνει με τις διαφορές σχετικά με τις πολιτικές αλλά και με οικονομικά κριτήρια σχετικά με τα παλαιά κράτη μέλη και τα μέλη που βρίσκονταν στην σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ. Την τελευταία περίοδο ανιχνεύονται δύο αντίρροπες δυναμικές στο χωρικό επίπεδο της ΕΕ. Αφενός οι ανισότητες αυξάνουν στο εσωτερικό των κρατών μελών και αφετέρου μειώνονται μεταξύ των κρατών μελών.⁷ Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η σύγκλιση των χωρών της συνοχής επιτεύχθηκε κυρίως με την παραπέρα ενίσχυση των μητροπολιτικών κέντρων και των άλλων περιοχών που διέθεταν μια δυναμική.⁸

Πιο συγκεκριμένα τα βασικά επιχειρήματα καθιέρωσης της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής μπορούν να εκφραστούν ως εξής :

- Το επιχείρημα του "έννομου συμφέροντος" , σύμφωνα με το οποίο , οι κάτοικοι μιας περιφέρειας έχουν έννομο συμφέρον να διασφαλίσουν την μείωση των περιφερειακών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν άλλα κράτη μέλη γεγονός που ωφελεί όλους.
- Το επιχείρημα της οικονομικής στόχευσης , σύμφωνα με το οποίο με μια σειρά μέτρων και συμφωνικών μεταφέρονται πόροι από τις πλουσιότερες προς τις φτωχότερες περιφέρειες για την ενίσχυσή των.
- Το επιχείρημα του συντονισμού , σύμφωνα με το οποίο , ο συντονιστικός ρόλος των οργάνων επιτρέπει την αποτελεσματική επέμβαση για την ενίσχυση των περιφερειών με προβλήματα και σε ειδικές περιπτώσεις.

⁷ Πετράκος , Ψυχάρης , οπ σ.132

⁸ Κονσόλας (1997) , σ. 325-328

- Το επιχείρημα των συνεπειών της ολοκλήρωσης , σύμφωνα με το οποίο η καθιέρωση ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής είναι απαραίτητη για την συνεχιζόμενη ολοκλήρωση.
- Το επιχείρημα των συνεπειών των άλλων πολιτικών της ΕΕ , σύμφωνα με το οποίο απαιτείται προσπάθεια μετριασμού των περιφερειακών συνεπειών άλλων πολιτικών που ασκούνται και έχουν περιφερειακή διάσταση και δημιουργούν ειδικά προβλήματα με αρνητικές συνέπειες για τις περιφέρειες.

2.2.2 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1975

Παρόλο που υπήρχε στην ιδρυτική συνθήκη της Ρώμης το 1957 αναφορά στην ανάγκη περιορισμού των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΟΚ, ώστε να υπάρξει αρμονική ανάπτυξη της Κοινότητας, δεν έδινε στα θεσμικά όργανά της κοινότητας τα κατάλληλα μέσα για την επίτευξη των στόχων αυτών. Αυτό μπορεί να συνέβη λόγω της υπόθεσης εργασίας ότι μέσα από τη δυναμική λειτουργία της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς , μετά την σύσταση της κοινής αγοράς , θα μειώνονταν οι περιφερειακές ανισότητες.⁹

Παρόλα αυτά επίσημα δεν έχει θεσμοθετηθεί περιφερειακή πολιτική σε κοινοτικό επίπεδο , μέχρι το 1975 ,υπήρχαν συγκεκριμένοι οικονομικοί φορείς οι οποίοι είχαν αναπτύξει λειτουργίες με περιφερειακή διάσταση. Όμως οι χρηματοδοτικοί πόροι που διοχετεύτηκαν ήταν περιορισμένοι και δεν είχαν σαφή στρατηγική κατεύθυνση την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης δηλαδή. Η ύπαρξη τους δηλώνει την ύπαρξη του προβλήματος αλλά και την διάθεση και το κίνητρο για επίλυση του.

Η διατήρηση όμως των περιφερειακών ανισοτήτων σε αρκετά υψηλό επίπεδο ειδικότερα μετά την ένταξη της Βρετανίας ,της Δανίας , και της Ιρλανδίας , το 1973 και οι επιπτώσεις από την πρώτη πετρελαϊκή κρίση που χαρακτηριζόταν από δραματικές αυξήσεις στην τιμή του πετρελαίου, στην παρακμή του βιομηχανικού κλάδου και οι μείωση των επενδύσεων συντάραξαν την οντότητα της ΕΚ με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν τριγμοί. Αυτό είχαν σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα νέο ταμείο το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το οποίο θα το δούμε παρακάτω σε επόμενο κεφάλαιο. Το ταμείο αυτό χρηματοδότησε έργα υποδομής και έργα παραγωγικών επενδύσεων.

⁹ Ρουμελιώτης, Π., Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση , Λιβάνης , Αθήνα 2005 σ.155

Ο ακόλουθος πίνακας παρέχει την εξέλιξη των πόρων από το εν λόγω ταμείο , σε ποσά και σε ποσοστά επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού για χρηματοδοτήσεις και έργα περιφερειακής ανάπτυξης σε κράτη-μέλη της ΕΟΚ για το χρονικό διάστημα 1975 έως και το 1986. Προκύπτει η σημαντική αύξηση τόσο στα ποσά όσο και στα ποσοστά επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού.

Έτος	Ποσό σε εκατομμύρια ECU	Ποσοστό (%) επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού
1975	257,6	4,8
1976	394,3	5,6
1977	378,5	4,9
1978	581,0	4,6
1979	945,0	6,1
1980	1165,0	6,7
1981	1540,0	7,3
1982	1759,5	7,6
1983	2010,0	7,6
1984	2140,0	7,3
1985	2289,0	7,5
1986	3176,5	9,1

Πίνακας 2.1 Εξέλιξη των διατεθέντων πόρων από το ΕΤΠΑ σε ποσά και ποσοστά (%) επί του Κοινοτικού Προϋπολογισμού για χρηματοδοτήσεις έργων περιφερειακής ανάπτυξης σε κράτη-μέλη της ΕΟΚ για το χρονικό διάστημα 1975-1986. Πηγή: Πετράκος , Ψυχάρης (2004).

2.2.3 ΤΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1986-1989

Η σπουδαιότερη μεταβολή που προέκυψε στις περιφερειακές ανισότητες στις ΕΚ, από τις εντάξεις νέων μελών κατά τη δεκαετία 1980 ήταν το γεγονός ότι η Ελλάδα , η Ισπανία και η Πορτογαλία στήριξαν τις οικονομίες τους κυρίως σε δραστηριότητες

στον πρωτογενή τομέα κυρίως , δηλαδή στην γεωργία την κτηνοτροφία , και αλιεία αλλά και στον τουρισμό σε σχέση με τα άλλα κράτη - μέλη (με εξαίρεση την Ιρλανδία) που οι οικονομίες στηρίζονταν σε δραστηριότητες του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα. Οπότε οι επενδύσεις που θα έπρεπε να γίνουν μελλοντικά έπρεπε να σχεδιαστούν με γνώμονα την σύγκλιση των διαφορών αυτών με στόχο και πρωταρχικό σκοπό τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ,όπως το 1975, για την ενίσχυση των "προβληματικών " περιφερειών.

Η πρώτη επίσημη τοποθέτηση της Ελληνικής Κυβέρνησης που εκφράστηκε το 1981 πήρε μορφή μνημονίου το 1982, μέσα από το οποίο προβλήθηκε η ελληνική ιδιαιτερότητα με σκοπό τη βελτίωση της θέσης της χώρας μέσα στην ΕΚ. Η επιτροπή απάντησε το 1983 στην Ελληνική κυβέρνηση λέγοντας ότι το πρόβλημα έχει εντοπιστεί και ότι γίνονται προσπάθειες για λήψη μέτρων ώστε να αντιμετωπιστεί. Η επίλυση του προβλήματος έγινε εφικτή στο ευρωπαϊκό συμβούλιο των Βρυξελλών, το Μάρτιο του 1985 όπου υιοθετήθηκαν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα. Τα μέτρα για την ένταξη των στόχων των ΜΟΠ εντάσσονται σε πέντε κατηγορίες.

- ✓ Μέτρα για την ανεργία
- ✓ Μέτρα για την αλιεία
- ✓ Μέτρα για την βιομηχανία και βιοτεχνία
- ✓ Μέτρα για τις υπηρεσίες
- ✓ Μέτρα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού

Η διάρκεια της εφαρμογής των ΜΟΠ ορίστηκε αρχικά για τα έτη 1985-1989 και επεκτάθηκε χρονικά μέχρι το 1993, ενώ η κοινοτική συμμετοχή θα έφθανε τα 6,6 δισεκατομμύρια ECU. Το ποσό αυτό κάλυπτε το 70% της δαπάνης των έργων που θα εντάσσονταν στα ΜΟΠ. Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής των ΜΟΠ περιλάμβανε την Ελλάδα και ορισμένες περιοχές της Γαλλίας και της Ιταλίας με αναπτυξιακά μέτρα για τη γεωργία, την αλιεία, την βιομηχανία και τη βιοτεχνία , τις υπηρεσίες και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Τα μέτρα δεν είχαν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα αφού οι μη απορροφήθηκες κοινοτικές ενισχύσεις θα μεταφέρονταν στο Α' ΚΠΣ (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) για τα έτη 1989-1993. Ωστόσο τα ΜΟΠ θεωρούνται σημαντικό δείγμα άσκησης περιφερειακής πολιτικής τουλάχιστον σε αρχικό στάδιο.

2.2.4 ΤΟ Α ΚΠΣ (1988-1993)

Η περιφερειακή πολιτική και πολιτική συνοχής, ουσιαστικά έλαβε τη σημερινή της μορφή της το 1988 ,όταν αποφασίστηκε ,ο συντονισμός της δράσης των διαρθρωτικών ταμείων μέσω της μεταρρύθμισης των κανονισμών τους. Πρόκειται ουσιαστικά για τη μετατροπή της μέχρι τώρα υποστηρικτικής πολιτικής προς τα κράτη- μέλη σε ουσιαστική ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική. Έτσι ,στα πλαίσια έναρξης της ισχύς από την 1η Ιανουαρίου του 1987 της υπογραφείσας από το προηγούμενο έτος Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ) ,υποβλήθηκε από τον πρόεδρο της επιτροπής Jacques Delors (1925-) το σχέδιο για την επιτυχία της ενιαίας πράξης: ένα νέο όριο για την Ευρώπη , γνωστό ως "Πακέτο Delors I ". Βασική του πρόβλεψη υπήρξε η ενίσχυση της διαρθρωτικής πολιτικής των ΕΚ και ο διπλασιασμός των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων έως το έτος 1993 , συγκριτικά με το 1987.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών , το Φεβρουάριο του 1988 ενέκρινε τις αυξήσεις υπέρ των διαρθρωτικών ταμείων και παράλληλα η μεταρρύθμιση του 1988 καθόρισε με σαφήνεια τα ενιαία κριτήρια κατάταξης των περιφερειών του ευρωπαϊκού χώρου, καθώς και κάποιες αρχές και στόχους για την πολιτική συνοχής που αφορούσαν στο σύνολο του πληθυσμού, των περιοχών και των κρατών-μελών των τότε ΕΚ. Οι πέντε αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η διαρθρωτική πολιτική αυτή είναι αλληλοσυμπληρωμένες και άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους ως ένα ενιαίο σύνολο είναι:

- Η συγκέντρωση και ο προσανατολισμός της διαρθρωτικής πολιτικής.
- Η εταιρική σχέση ως στενή συνεργασία ανάμεσα στην Επιτροπή, το ενδιαφερόμενο κράτος και τις αρμόδιες αρχές επιδιώκοντας έναν κοινό στόχο
- Η συνοχή που επιδιώκει να εξασφαλίσει τη αρμονική συνεργασία μεταξύ των δράσεων της ΕΕ και των κρατών-μελών
- Καλύτερη διαχείριση ταμείων με μια σειρά ενεργειών και κανόνων
- Η απλοποίηση ,η παρακολούθηση και η ευελιξία με τη δυνατότητα τροποποιήσεων των ΚΠΣ και δημιουργίας μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων.

Στον παρακάτω πίνακα(Πίνακας 2.2) φαίνονται τα ποσά που διατέθηκαν για κάθε στόχο στο Α ΚΠΣ καθώς και το ποσοστό του κάθε στόχου επί του γενικού συνόλου.

Επίσης στο πίνακα 2.3 φαίνονται τα ποσοστά από την συνολική κατανομή των ταμείων ανά χώρα της περιόδου αυτής του Α ΚΠΣ.

Στόχος	Ποσό σε δισ. ECU	Ποσοστό επί του συνόλου
Στόχος 1.	43,8	64,0%
Στόχος 2	6,1	9,0%
Στόχοι 3 & 4	6,7	10,0%
Στόχος 5	6,3	9,2%
16 λοιπές κοινοτικές πρωτοβουλίες	5,3	7,8%
ΣΥΝΟΛΟ	68,2	100,0%

Πίνακας 2.2

Κράτη-μέλη	Ποσοστό (%) χρηματοδότησης, επί του συνόλου
Βέλγιο	1,18
Δανία	0,64
Γαλλία	9,38
Γερμανία	9,56
Ελλάδα	11,96
Ιρλανδία	7,08
Ιταλία	17,08
Λουξεμβούργο	0,09
Ολλανδία	1,15
Πορτογαλία	13,42
Ισπανία	20,81
Βρετανία	7,65

Πίνακας 2.3

2.2.5 ΤΟ Β ΚΠΣ (1994-1998)

Εν όψει της ΟΝΕ και των πρωτοβουλιών που λήφθηκαν οι κυβερνήσεις της Ελλάδας ,της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας ,ζήτησαν την ενίσχυση της κοινοτικής συνοχής με τη δημιουργία ενός ταμείου που θα απευθυνόταν σε κράτη-μέλη με κατά κεφαλήν εισόδημα χαμηλότερο του 90% του μέσου όρου των κρατών-μελών των ΕΚ. Από το Νοέμβριο του 1991 η θέση αυτή ξεκίνησε να υποστηρίζεται και τελικά το Φεβρουάριο του 1992 στο Μάαστριχ υπογράφηκε σχετική συνθήκη η οποία συμπεριελάμβανε σχετική διάταξη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου αποδέχτηκε τη σχετική διάταξη της επιτροπής για τη νέα δημοσιονομική περίοδο 1994-1999 που υποβλήθηκε στα πλαίσια των προβλέψεων της υπογραφείσας ΣΕΕ. Το ταμείο Συνοχής θα λειτουργούσε πριν το τέλος του 1993 , θα απευθυνόταν σε κράτη-μέλη και όχι σε κοινοτικές περιφέρειες και θα αφορούσε σε έργα των διευρωπαϊκών δικτύων και του περιβάλλοντος. Επίσης διπλασιάστηκαν οι δαπάνες για τα τέσσερα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη , την Ελλάδα , την Πορτογαλία , την Ιρλανδία και Ισπανία για το διάστημα 1993-1999.

Ακολούθησε τον Ιούλιο του 1993 η αναθεώρηση των κανονισμών των διαρθρωτικών ταμείων από το Συμβούλιο των αρχηγών στη βάση της απόφασης του συμβουλίου του Εδιμβούργου το 1992 και με αυτόν τον τρόπο διαμορφώθηκε το Β ΚΠΣ της περιόδου 1994-1999, ενώ προστέθηκε στον πέμπτο στόχο της πολιτικής ο τομέας της αλιείας και συστάθηκε το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας ως ταμείο για την χρηματοδότηση των αναγκών του. Σημειωτέον η μετέπειτα είσοδος στην ΕΕ της Σουηδίας, της Φιλανδίας και της Αυστρίας στην ΕΕ το 1995 συνέβαλε στην αναπροσαρμογή της πολιτικής της ΕΕ από την οποία επωφελήθηκαν κυρίως οι δύο πρώτες για την προώθηση της διαρθρωτικής προσαρμογής περιοχών τους με εξαιρετικά πληθυσμιακή πυκνότητα.

Οι νέοι στόχοι της περιόδου αυτής είναι:

1. Μέτρα για την ανάπτυξη των λιγότερα ανεπτυγμένων περιοχών
2. Την αναδιάρθρωση των περιοχών που πλήττονται από την παρακμή της βιομηχανίας

3. Την καταπολέμηση της ανεργίας, την επαγγελματική αποκατάσταση των νέων και την προώθηση ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες
4. Την επαγγελματική προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές
5. Την αγροτική αναδιάρθρωση και ανάπτυξη με μέτρα για την ανάπτυξη αγροτικών περιοχών και χρηματοδότηση αυτών.

Στον πίνακα 2.4. φαίνονται τα ποσά που διατέθηκαν για κάθε στόχο καθώς και τα ποσοστά του κάθε στόχου επί το γενικό σύνολο για το Β' ΚΠΣ. Ακόμα στον πίνακα 2.5 παρουσιάζονται τα ποσοστά από την συνολική κατανομή των ταμείων με εξαίρεση των χρηματοδοτήσεων των λοιπών κοινοτικών πρωτοβουλιών για το κάθε κράτος- μέλος της ΕΟΚ από το Β' ΚΠΣ για την περίοδο 1994- 1999.

Στόχος	Ποσό σε δισ. ECU	Ποσοστό επί του συνόλου
Στόχος 1.	94,0	64,3%
Στόχος 2	9,4	6,4%
Στόχοι 3 & 4	15,2	10,4%
Στόχος 5	13,0	8,9%
Νεοενταγμένα κράτη-μέλη (Στόχος 6)	0,7	0,5%
13 λοιπές κοινοτικές πρωτοβουλίες	14,0	9,5%
ΣΥΝΟΛΟ	146,3	100,0%

Πίνακας 2.4

Κράτη-μέλη	Ποσοστό (%) χρηματοδότησης, επί του συνόλου
Αυστρία	1,04
Βέλγιο	1,31
Δανία	0,54
Φινλανδία	1,09
Γαλλία	9,65
Γερμανία	14,12
Ελλάδα	10,12
Ιρλανδία	4,07
Ιταλία	14,29
Λουξεμβούργο	0,06
Ολλανδία	1,59
Πορτογαλία	10,12
Ισπανία	22,91
Βρετανία	8,26

Πίνακας 2.5

2.2.6 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ 2000 ΚΑΙ ΤΟ Γ ΚΠΣ

Στο πρόγραμμα δράσης του 2000 η Επιτροπή θεώρησε ότι η περιφερειακή πολιτική πρέπει να καταστεί πιο αποτελεσματική εν όψει της ένταξης και νέων κρατών-μελών από την Κεντροανατολική Ευρώπη. Για το σκοπό αυτό υπέβαλε πρόταση τον Ιούλιο του 1997. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου το Μάρτιο του 1999 όρισε τις νέες κατευθυντήριες γραμμές. Παρόλα αυτά το ποσό του προϋπολογισμού για την περιφερειακή πολιτική της περιόδου 2000-2006 περιορίστηκε στα 195 δις € από τα διαρθρωτικά ταμεία και 18 δις. από το ΤΣ. Η αναθεώρηση αυτή των κανονισμών δηλαδή των διαρθρωτικών ταμείων που έγινε το ίδιο έτος διαμόρφωσε το Γ ΚΠΣ της περιόδου 2000-2006 και προέβλεπε για την περίοδο αυτή τρεις στόχους:

- Ο στόχος της ανάπτυξης και διαρθρωτικής προσαρμογής των περιφερειών με αναπτυξιακή καθυστέρηση και ΑΕΠ κάτω του 75% του μέσου όρου της ΕΕ. Ο στόχος αυτός θα απορροφούσε το 69,7% των πόρων.
- Ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιφερειών που αντιμετώπιζαν δυσκολίες προερχόμενες κυρίως από ανεργία και οι οποίες κάλυπταν περίπου το 18% του πληθυσμού της ΕΕ. Ο στόχος αυτός θα απορροφούσε το 11,5 % των διαθέσιμων πόρων.
- Ο στόχος της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των πολιτικών και υπηρεσιών ,των συστημάτων εκπαίδευσης ,κατάρτισης και απασχόλησης κυρίως για το γυναικείο πληθυσμό. Ο στόχος θα απορροφούσε το 12,3% των πόρων.

Ακόμα ένα ποσοστό της τάξης του 6,5% θα διατίθετο για κοινοτικές πρωτοβουλίες που θα έπρεπε να ληφθούν από την Επιτροπή ώστε να δρομολογηθούν αυτά τα προγράμματα στα πλαίσια αυτών των στόχων.

Στον πίνακα 2.6 βλέπουμε τα ποσά που διατίθενται από τον κάθε στόχο του Γ'ΚΠΣ καθώς και τα ποσοστά του κάθε στόχου επί του συνόλου για την περίοδο 2000-2006. Ακόμα στον πίνακα 2.7 παρουσιάζονται οι ετήσιες δαπάνες των διαρθρωτικών ταμείων συμπεριλαμβανομένου και του ΤΣ.

Στόχος	Ποσό σε δισ. €	Ποσοστό επί του συνόλου
Στόχος 1.	135,9	69,7%
Στόχος 2	22,5	11,5%
Στόχος 3	24,1	12,3%
4 λοιπές κοινοτικές πρωτοβουλίες	12,5	6,5%
ΣΥΝΟΛΟ	195,0	100,0%

Πίνακας 2.6

Έτος	Ποσό σε δισ. €
2000	32,045
2001	31,455
2002	30,865
2003	30,285
2004	29,595
2005	29,595
2006	29,170
ΣΥΝΟΛΟ	213,010

Πίνακας 2.7

2.2.7 ΝΕΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΣΠΑ 2007-2013

Στον απόηχο της Στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και απασχόληση και εν όψει της ένταξης της Βουλγαρίας και Ρουμανίας η Επιτροπή κατέθεσε τις νέες προτάσεις της για την περίοδο 2007-2013 από τον Ιούλιο του 2004 μάλιστα. Οι προτάσεις αυτές κάλυπταν και τη διαρθρωτική πολιτική για μια ΕΕ των 27 κρατών-μελών και των 271 περιφερών με προοπτική να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και διαβουλεύσεων. Το τελικό κείμενο με τους νέους κανονισμούς επρόκειτο να εγκριθεί από το συμβούλιο των υπουργών αλλά και το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο μέσα στο 2005. Παρά τις διαφορές που υπήρχαν στο συμβούλιο των Βρυξελλών τον Ιούνιο του 2005 ,η τελική συμφωνία επιτεύχθηκε στο συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2005.

Οι νέοι κανονισμοί δημοσιεύτηκαν τον Ιούλιο του 2006 ,περιορίζοντας τα διαρθρωτικά ταμεία σε τρία , το ΕΤΠΑ , το ΕΚοινΤ και το ΤΣ, ενώ και ιδρύθηκε και ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) για την διευκόλυνση της διασυνοριακής , της διαπεριφερειακής και της διακρατικής συνεργασίας σε επίπεδο περιφερειών. Η χρηματοδότηση από το ΤΣ αφορά σε κράτη-μέλη με ΑΕΠ ανά κάτοικο κατώτερο του 90% του μέσου όρου της ΕΕ. Πρακτικά δηλαδή καλύπτει όλα τα νέα κράτη-μέλη καθώς και την Χώρα μας και την Πορτογαλία ενώ η Ισπανία παραμένει δικαιούχος αλλά σε μεταβατική φάση.

Οι στόχοι που θεσμοθετήθηκαν για την περίοδο 2007-2013 και θα απορροφούσαν περισσότερα από 347 δισ € από τα τρία πλέον ταμεία, ήταν:

- ✓ Ο στόχος σύγκλισης, ο οποίος καλύπτει το ανθρώπινο δυναμικό και φυσικό κεφάλαιο, την καινοτομία, την γνώση, το περιβάλλον και τη διοικητική αποδοτικότητα και θα απορροφούσε το 81,54% περίπου των πόρων, που αποσκοπούσε στην επιτάχυνση της οικονομικής σύγκλισης των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών των οποίων τα κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρότερα του 75% του μέσου όρου της ΕΕ των είκοσι επτά κρατών-μελών.
- ✓ Ο στόχος της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης ο οποίος στοχεύει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης που δεν καλύπτει ο στόχος 1 με απορρόφηση πόρων 15,95% .
- ✓ Ο στόχος της Ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας , προωθεί και ασχολείται με θέματα όπως η αστική, η αγροτική, η παράκτια ανάπτυξη , η οικονομική ανάπτυξη και η διαχείριση του περιβάλλοντος προωθώντας μέτρα για την ενίσχυση των διασυνοριακών σχέσεων και συνεργασιών κατά περιοχές των εμπορικών δρόμων και δικτύων με ανταλλαγή εμπειριών απορροφώντας το 2,52% των πόρων.

Τα ποσά που διατίθενται από τον κάθε στόχο του προγράμματος καθώς και τα ποσοστά του κάθε στόχου επί του συνόλου για την περίοδο 2007-2013 φαίνονται στον πίνακα 2.8. Στον πίνακα 2.9 φαίνονται οι ετήσιες δαπάνες των ταμείων .

Στόχος	Ποσό σε δισ. €	Ποσοστό επί του συνόλου
Στόχος 1.	283,27*	81,54%
Στόχος 2	55,40	15,95%
Στόχος 3	8,74	2,52%
ΣΥΝΟΛΟ	347,40	100,0%

(*), Τα 69,6 δισ. € προέρχονται από το ΤΣ

Πίνακας 2.8

Έτος	Ποσό σε δισ. €
2007	45,061
2008	47,267
2009	48,427
2010	49,388
2011	50,987
2012	52,761
2013	54,524
ΣΥΝΟΛΟ	348,415

Πίνακας 2.9

Σημειώνεται ότι οι στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τη συνοχή επισημαίνουν την ανάγκη για περαιτέρω ενίσχυση με μέτρα και μεταρρυθμίσεις για την ανάπτυξη, την απασχόληση, αλλά και την προώθηση της στρατηγικής αυτής. Επομένως κάθε μέλος υποβάλλει ένα Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) το οποίο αποτελεί μέσο αναφοράς για την κατάρτιση του προγραμματισμού των διαρθρωτικών ταμείων, το οποίο διαβιβάζεται στην επιτροπή μετά την έγκριση των κατευθύνσεων. Το ΕΣΠΑ έτσι αντικατέστησε το ΚΠΣ που αποτελούσε μέσο διαχείρισης για την κατάρτιση του προϋπολογισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

3.1 Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Η εμμονή (μακροχρόνια) των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα, και ειδικότερα των αποκλίσεων από την περιφέρεια Αττικής με την ενδυνάμωση της κυρίαρχης θέσης της τελευταίας, που επιβεβαιώθηκαν από τις εμπειρικές εκτιμήσεις. Κατά μεγάλο μέρος, οι περιφερειακές ανισότητες προκαλούνται ή ενισχύονται από διαρθρωτικές μεταβολές στο σύνολο της οικονομίας, κύριο χαρακτηριστικό των οποίων είναι η αύξηση της σχετικής σημασίας των ‘υπηρεσιών καταναλωτή και παραγωγού’ (ιδιαίτερα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, κτηματομεσιτικών δραστηριοτήτων, κ.τ.λ.) σε βάρος του ‘παραγωγικού τομέα’ της οικονομίας (κυρίως της βιομηχανικής δραστηριότητας) – δηλαδή δραστηριότητες που τείνουν να ενδυναμώσουν τις τάσεις συγκέντρωσης στα μητροπολιτικά κέντρα. Σε τέτοιες διαρθρωτικές μεταβολές ενισχύονται (ή προκαλούνται) από την διεθνοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας στα πλαίσια της περιφερειακής (σε επίπεδο Ε.Ε.) ή παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης και της ελεύθερης διακίνησης του κεφαλαίου (κυρίως του χρηματιστικού κεφαλαίου) την οποία συνεπάγεται. Οι αλλαγές αυτές αντανακλώνται στις τάσεις/μεταβολές που εμφανίζει η κατανομή των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Η αύξηση της σχετικής σημασίας τέτοιων τομέων στην ελληνική οικονομία δεν σήμαινε όμως τη μετάβαση προς ‘σύγχρονους’, υψηλής προστιθέμενης αξίας τομείς, που βασίζονται στην καινοτομία και τη ‘γνώση’.

Οι ‘δυναμικοί τομείς’, που αντιπροσωπεύονται από την ‘επιχειρηματική δραστηριότητα’ εμφανίζουν έντονη συγκέντρωση στην Αττική (34,4% του δευτερογενούς και 55% του τριτογενούς τομέα στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία συγκεντρώνονται στην Αττική), και δευτερευόντως στην Κεντρική Μακεδονία (η οποία φιλοξενεί το 17% και 12,7% των ίδιων τομέων, αντίστοιχα), με αποτέλεσμα η Αττική να παράγει το μισό του ΑΕΠ της χώρας. Η άνιση αυτή κατανομή συνεπάγεται και άνιση κατανομή των υποδομών και των ευκαιριών ανάπτυξης. Η εμβάθυνση της οικονομικής ολοκλήρωσης στη δεκαετία του ’90 συνέβαλε στο αποτέλεσμα αυτό, αλλά κυρίως η έκθεση των περιφερειών στο διεθνή ανταγωνισμό και η αποβιομηχάνιση πολλών βιομηχανικών περιοχών στη

βόρεια Ελλάδα, που στερούνταν ενός σημαντικού τριτογενούς τομέα ο οποίος θα εξουδετέρωνε την απώλεια του παραγωγικού δυναμικού. Στις βιομηχανικές περιοχές στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ειδικότερα, από τις αρχές της δεκαετίας του '80 διοχετεύθηκαν αξιοσημείωτα κονδύλια από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, στα πλαίσια μιας ευνοϊκής πολιτικής κινήτρων⁷ (Πολύζος, 2011). Όμως, η μεταφορά πόρων από το ΠΔΕ αφορούσε σε επενδύσεις χαμηλής παραγωγικότητας και σε κλάδους παρωχημένης τεχνολογίας, οι οποίοι δεν ήταν ανταγωνιστικοί απέναντι στα προϊόντα των βαλκανικών και ασιατικών αγορών που παράγονται με το 1/3 του κόστους

Από την άλλη πλευρά, οι περιοχές που συγκεντρώνουν μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας και των 'σύγχρονων' τομέων, όπως ο χρηματοπιστωτικός τομέας και άλλες δραστηριότητες της 'νέας οικονομίας' (ουσιαστικά η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία) είναι οι εκείνες που έρχονται πρώτες αντιμέτωπες με τις διεθνείς οικονομικές κρίσεις. Μάλιστα, μια σειρά εμπειρικών μελετών που διερευνούν τη σχέση μεταξύ περιφερειακών ανισοτήτων και μικρο-οικονομικής απόδοσης έδειξαν ότι, κατά τη διάρκεια τέτοιων περιόδων, παρατηρείται μια αναστροφή των συγκεντρωτικών τάσεων, με μια τάση προς περιφερειακή σύγκλιση (βλέπε για παράδειγμα, Petrakos και Saratsis 2000, Πετράκος 2009). Έτσι, οι ανισότητες θεωρούνται φαινόμενο με 'αντι-κυκλική' συμπεριφορά (Petrakos 2000, σελ. 61). Ειδικότερα, οι Petrakos και Saratsis (2000, σελ. 62) παρέχουν εμπειρική τεκμηρίωση του γεγονότος ότι, τουλάχιστον εν μέρει, οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα μειώθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 σαν αποτέλεσμα της παρατεταμένης ύφεσης που επικράτησε στην οικονομία την περίοδο εκείνη. Αντίθετα, η ανάκαμψη της οικονομίας διόγκωσε τις περιφερειακές ανισότητες αφού ξεκίνησε στις πιο αναπτυγμένες περιφέρειες της χώρας. Εντούτοις, σύντομες περίοδοι σύγκλισης (που μπορεί να οφείλονται σε οικονομικές κρίσεις ή άλλα αίτια) μοιάζει να είναι προσωρινές και να ακολουθούνται από ακόμη εντονότερη απόκλιση από την Αττική (Μαχαλιδής, 2009) – όπως επιβεβαιώνεται και από την εμπειρική ανάλυση της παρούσας εργασίας.

Η αντίστροφη σχέση μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης/ανάκαμψης και περιφερειακών ανισοτήτων δεν υποστηρίζεται από όλους τους συγγραφείς. Έτσι, μια σειρά μελετών σχετικά με τους οικονομικούς κύκλους στην Ε.Ε., δείχνουν τα εντελώς αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή ότι οι περιφερειακές αποκλίσεις τείνουν να αυξάνονται σε περιόδους σοβαρών υφέσεων και να μειώνονται σε περιόδους οικονομικής

μεγέθυνσης (αναφέρεται στον Πετράκο 2004, 2009). Παράλληλα, η άποψη πολλών ερευνητών ότι η περιοριστική μακροοικονομική πολιτική που επιβάλλεται στο εσωτερικό της ευρωζώνης σε περιόδους οικονομικών κρίσεων οδηγεί σε χρόνιες διαρθρωτικές ανισοροπίες οι οποίες συντηρούν τις περιφερειακές ανισότητες, αποκτά αυξανόμενη βαρύτητα. Αυτή η θέση βασίζεται στην εμπειρία της κρίσης της δεκαετίας του '80, η οποία οδήγησε στην υιοθέτηση μιας σειράς σταθεροποιητικών προγραμμάτων, καθώς και στην τρέχουσα κρίση (από το 2008 και μετά) η οποία επέβαλε 'μέτρα λιτότητας', σύμφωνα με τους κανονισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΣ): θέτοντας περιορισμούς σε προαιρετικές μακροοικονομικές πολιτικές, τέτοιου είδους μέτρα έχουν οδηγήσει σε χρόνια χαμηλή εγχώρια ζήτηση και χαμηλές δημόσιες επενδύσεις, διαιωρίζοντας το 'παραγωγικό έλλειμμα' της χώρας (το οποίο οδηγεί σε χαμηλή διεθνή ανταγωνιστικότητα και υψηλό λόγο εισαγωγών/εξαγωγών), ενώ έχουν αποτύχει να δημιουργήσουν σύγκλιση σε επίπεδο εθνικό και ευρωπαϊκό (Αργείτης 2005, Onaran, 2010).

Σε ένα αυξανόμενο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, εντείνονται οι πιέσεις για συρρίκνωση του παραδοσιακού παραγωγικού μοντέλου και μετάβαση προς νέους δυναμικούς και καινοτόμους τομείς. Η αποτυχία προσαρμογής στις νέες κατευθύνσεις σε περιφερειακό επίπεδο μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα για την περιφερειακή ανάπτυξη και για τις ευρύτερες μακροοικονομικές ανισοροπίες. Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση αντανακλά τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των μεμονωμένων περιοχών, αποκαλύπτοντας τη χαμηλή ελκυστικότητα περιοχών με υψηλή συμμετοχή παραδοσιακών, χαμηλής προστιθέμενης αξίας και ανταγωνιστικότητας, τομείς (δηλαδή τομείς που βασίζονται σε χαμηλού κόστους και 'ποιότητας' εργατικό δυναμικό) ως προς την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και τη δημιουργία-διατήρηση θέσεων εργασίας. Καθώς στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, οι βιομηχανίες που χαρακτηρίζονται από οικονομίες κλίμακας τείνουν να συγκεντρώνονται στα παλιά βιομηχανικά κέντρα της Ευρώπης (βλέπε Brulhart, 2001), η περιφερειακή μεγέθυνση και ανάπτυξη στην περιφέρεια της Ευρώπης θα πρέπει να βασιστεί σε επενδύσεις σε E&A και νέες τεχνολογίες ώστε να ανταγωνιστεί σε προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας. Προωθώντας μια αναπτυξιακή διαδικασία, σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, που βασίζεται σε καινοτόμους τομείς μπορεί να αποτελεί την κατάλληλη στρατηγική για

την ‘επίλυση’ του ευρέως συζητούμενου στη βιβλιογραφία διλήμματος «ισότητα ή ανταγωνιστικότητα;» (equity or efficiency). Για πολλές ελληνικές περιοχές, αυτή η στρατηγική συνεπάγεται προώθηση της ‘πράσινης οικονομίας’ σε κάποιους βιομηχανικούς κλάδους, ενίσχυση της ‘ποιοτικής’ αγροτικής παραγωγής (δηλαδή προϊόντων ‘ονομασίας προέλευσης’ ή ‘γεωγραφικής ένδειξης’) ή καινοτόμων τριτογενών δραστηριοτήτων σε αγροτικές περιοχές (όπως ο ‘αγροτικός’ ή εναλλακτικός τουρισμός), ανάλογα με την υπάρχουσα διάρθρωση της τοπικής οικονομίας και το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής. Αυτή φαίνεται πως αποτελεί τη μοναδική στρατηγική επιλογή η οποία θα μπορούσε να αντισταθμίσει τις απώλειες από την εξαφάνιση παραδοσιακών βιομηχανικών κλάδων, την εξασθένηση του κλάδου των κατασκευών, τη μείωση της σημασίας του μαζικού τουρισμού και των μεταφορών, στις περιοχές όπου υπάρχει μεγάλη εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από τους τομείς αυτούς (Κότιος και Σσέλιος 2009, σελ. 495, Commission of the EC 2009, European Commission 2010).

3.1.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η ελληνική περιφερειακή πολιτική της μεταπολεμικής περιόδου συνέβαλε στη σταδιακή διαμόρφωση και παγίωση του πολωτικού αναπτυξιακού προτύπου, το οποίο εκφράζεται με την ενίσχυση επιλεγμένων πολιικών σημείων στο χώρο (ή ‘νομών-οικονομικών δορυφόρων’), ώστε να αξιοποιηθούν τα οφέλη από τις υπάρχουσες οικονομίες συγκέντρωσης (λόγω της συγκέντρωσης πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων εκεί). □τη δεκαετία του 1980 – η οποία χαρακτηρίστηκε από την ελληνική ένταξη στην Ε.Κ. και την αρχή μιας παρατεταμένης ύφεσης που θα διαρκούσε μέχρι περίπου τα μέσα της δεκαετίας του 90 – υπήρξε μια στροφή στην έμφαση της εθνικής πολιτικής προς το μοντέλο της ‘τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης’, ακολουθώντας τις αντίστοιχες αλλαγές στο ευρωπαϊκό μοντέλο περιφερειακής πολιτικής, με στόχο «τη μεγαλύτερη διασπορά των σχετικών αρμοδιοτήτων στα κατώτερα χωρικά διοικητικά επίπεδα»⁹ (Χριστοφάκης 2001, σελ. 230). Η αλλαγή αυτή αποτυπώθηκε στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα – ΜΟΠ (1986-1992), τα οποία σηματοδότησαν την αφετηρία άσκησης μιας ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής. Η έναρξη των ΜΟΠ συνέπεσε και με το πρώτο ‘σταθεροποιητικό πρόγραμμα’ της ελληνικής κυβέρνησης (1986)¹⁰ και την είσοδο σε μια περίοδο περιοριστικής μακροοικονομικής πολιτικής.

Σόσο τα ΜΟΠ όσο και το πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης - ΚΠΣ στόχευαν στην βελτίωση του αναπτυξιακού επιπέδου των περιφερειών και στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων: Σα πρώτα προώθησαν τη χρηματοδότηση σχεδίων ενταγμένων σε συνολικά [πολυετή] περιφερειακά προγράμματα, προσαρμοσμένων στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιφερειών. Στο πρώτο ΚΠΣ (1989-93) χαρακτηρίστηκε από τη μεγάλη διασπορά των διαθέσιμων πόρων σε μικρά έργα υποδομής σε ολόκληρη τη χώρα (κυρίως στον τομέα του τουρισμού, αλλά και στο επαρχιακό δίκτυο μεταφορών) στοχεύοντας στην αναβάθμιση των αγροτικών περιοχών. Αντίθετα, το δεύτερο ΚΠΣ (1994-99) έδωσε έμφαση στη βελτίωση υποδομών μεγάλης κλίμακας, στοχεύοντας στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας σε εθνικό, αντί για περιφερειακό επίπεδο, και στην ενίσχυση των διασυνδέσεων της χώρας με τις διεθνείς αγορές. Στο τρίτο ΚΠΣ (2000-06) σηματοδότησε την ένταξη της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (το 2001) και στόχευε στην αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας σε περιφερειακό επίπεδο, με την προώθηση επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο και τεχνολογίες 'γνώσης'¹¹. Καινοτομία του προγράμματος ήταν τα ειδικά αναπτυξιακά κριτήρια τα οποία εισήγαγε για την άρση της απομόνωσης των νησιωτικών και ορεινών περιοχών¹². Παράλληλα όμως προώθησε και τη βελτίωση των συνθηκών στις μητροπολιτικές περιοχές, οπότε μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το τρίτο πρόγραμμα είχε διττό στόχο: την προώθηση της 'ενδογενούς' ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά και τη διατήρηση των βασικών χαρακτηριστικών της πολιτικής ανάπτυξης (Χριστοφάκης 2001, Κωστοπούλου 2009, Πολύζος 2011).

Συνεπώς, παρά την έμφαση προς την προώθηση της ανάπτυξης σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο που δόθηκε τόσο στο πρώτο, όσο και στο τρίτο ΚΠΣ, τα αποτελέσματα ως προς τη σύγκλιση και την κοινωνικο-οικονομική συνοχή σε ενδο-εθνικό επίπεδο, καθώς και μεταξύ των ελληνικών περιφερειών και εκείνων της Ε.Ε., ήταν απογοητευτικά.

Σημαντικός λόγος για την αποτυχία αυτή θεωρείται η συνεχιζόμενη συγκέντρωση των πόρων σε έργα μεγάλης κλίμακας (που αφορούν κυρίως σε υποδομές μεταφορών)¹⁴. Στο τέταρτο ΚΠΣ (περίοδος 2007-13) δίνει ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στην περιφερειακή και τοπική διάσταση της ανάπτυξης, καθώς σχεδιάστηκε να υλοποιηθεί κυρίως μέσω περιφερειακών και τοπικών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερη ενίσχυση της περιφερειακής και τοπικής

αυτοδιοίκησης, σε συνδυασμό με την κατάλληλη εκπαίδευση των τοπικών αρχών που θα τους επιτρέψει το σχεδιασμό και διαχείριση των τοπικών προγραμμάτων ώστε τα τελευταία να ενσωματωθούν αποτελεσματικά στα περιφερειακά προγράμματα (Χριστοφάκης 2001, σελ. 228-229). Επιπλέον, υπό την πίεση της αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης προωθείται η βελτίωση της περιφερειακής αποτελεσματικότητας, μέσω της προώθησης επενδύσεων σε έρευνα και καινοτομία, ώστε να ενισχυθεί η ανάπτυξη τομέων που βασίζονται στη 'γνώση' σε περιφερειακό επίπεδο¹⁵ (European Commission, 2007). Δοθείσης της καθυστέρησης στην υλοποίηση του ΕΣΠΑ, μεταξύ άλλων και λόγω της τρέχουσας δημοσιονομικής κρίσης, τον παραδοσιακά χαμηλό ρυθμό απορροφητικότητας των κονδυλίων στην Ελλάδα, καθώς και τη νέα διοικητική μεταρρύθμιση (με την ουσιαστική μείωση του αριθμού των δήμων που οδηγεί σε μια πιο συγκεντρωτική δομή διοίκησης) η αποτελεσματικότητα του τρέχοντος προγράμματος για την προώθηση της περιφερειακής μεγέθυνσης παραμένει αμφίβολη.

3.2 Μ.Ο.Π. ΚΑΙ Α΄ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1986 -1994)

Από τον πρώτο κιάλας χρόνο ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι περιφέρειες της χώρας επωφελήθηκαν από σημαντικές εισροές κοινοτικών πόρων. Σταθμός, όμως, για τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσαν τα **Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα** (Μ.Ο.Π.) που ξεκίνησαν το 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1993 και θεωρούνται από πολλούς ως η αφετηρία άσκησης ουσιαστικής Ευρωπαϊκής Περιφερειακής πολιτικής. Τα Μ.Ο.Π. έθεσαν για πρώτη φορά το στόχο υλοποίησης μίας ολοκληρωμένης μεσοπρόθεσμης προσπάθειας για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσω πολυετών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Με τα Μ.Ο.Π. προωθήθηκε η χρηματοδότηση σχεδίων ενταγμένων σε συνολικά περιφερειακά προγράμματα, τα οποία διαμορφώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν από τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Στην Ελλάδα καταρτίστηκαν 7 Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα: Κρήτης, Μακεδονίας και Θράκης, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου, Νήσων Αιγαίου Πελάγους, Ανατολικής Κεντρικής Ελλάδος, Αττικής και τέλος ένα θεματικό, το Μ.Ο.Π. Πληροφορικής. Η αρχική περίοδος εφαρμογής των Μ.Ο.Π. ήταν η περίοδος 1984-1989, αλλά επεκτάθηκε μέχρι το 1993.

Η αναπτυξιακή στρατηγική που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα από το 1984 μέχρι το 1993 (που καλύπτει τόσο τα ΜΟΠ όσο και το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) χαρακτηρίστηκε κυρίως από τη μεγάλη διασπορά των διαθέσιμων πόρων σε μικρά έργα υποδομής σε ολόκληρη τη χώρα. Η πολιτική αυτή στήριξε την οικονομική δραστηριότητα και διευκόλυνε τη βελτίωση του επιπέδου ζωής στις αγροτικές και περιμετρικές περιοχές. Αναβάθμισε το επαρχιακό δίκτυο μεταφορών και ενίσχυσε τον εκσυγχρονισμό των μικρών γεωργικών επιχειρήσεων και την ίδρυση ξενοδοχείων μικρού και μεσαίου μεγέθους σε πολλές περιοχές.

Η περίοδος αυτή συνέπεσε με ένα σημαντικό ορόσημο για την αναπτυξιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το 1988 αποφασίστηκε η ριζική μεταρρύθμιση της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων που οδήγησε στον συντονισμό των πολιτικών των κοινοτικών διαρθρωτικών ταμείων που μέχρι τότε παρέμεναν ανεξάρτητες. Η μεταρρύθμιση αυτή προέβλεπε σταδιακή αύξηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων μέχρι τον διπλασιασμό τους την περίοδο 1987-1993. Προέβλεπε επίσης ότι η ευθύνη για το προγραμματισμό και για την υλοποίηση των αναπτυξιακών δράσεων και προγραμμάτων, που συγχρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μοιράζεται ανάμεσα στις εθνικές και περιφερειακές αρχές της χώρας και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το Α ΚΠΣ έλαβε υπόψη τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας για τον προσδιορισμό των βασικών αξόνων κίνησης του.

Οι Βασικοί άξονες ήταν:

- Βελτίωση της χώρας στην βασική οικονομική υποδομή
- Ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και αγροτική ανάπτυξη
- Αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- Ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού
- Αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού
- Περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη

Το συνολικό ποσό που διατέθηκε για την υλοποίηση του προγράμματος ήταν στο ύψος των 14,34 δισ. ECU.

3.3 Β΄ΚΟΙΝΩΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1994-1999)

Η περίοδος 1994-1999 χαρακτηρίστηκε από μεγαλύτερη έμφαση σε έργα υποδομής εθνικής σημασίας που ενισχύουν την εξωστρέφεια της οικονομίας και τη γενικότερη διασύνδεση της χώρας με το εξωτερικό. Χωρίς να εγκαταλείπεται η εφαρμογή μέτρων ισόρροπης ανάπτυξης της χώρας, δόθηκε προτεραιότητα στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσα από ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων και με κύριο στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι η προετοιμασία της χώρας για την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση καθώς και η υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής σε ολόκληρη την χώρα: Οδικοί άξονες (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός), λιμενικά έργα, εκσυγχρονισμός του Ελληνικού Σιδηροδρομικού Δικτύου, μετρό της Αθήνας, ενεργειακά έργα (αιολικά πάρκα, φυσικό αέριο), τηλεπικοινωνίες, νοσοκομεία, κ.ο.κ.

Κατά την περίοδο εφαρμογής του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η βελτίωση των συνθηκών της Ελληνικής οικονομίας και τα μέτρα για την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας και διαρθρωτικών αλλαγών καθώς και η συμβολή του ιδίου του Β΄Κ.Π.Σ., δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερη απόδοση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας η οποία συνεχίζεται και κατά την περίοδο 2000-2006.

Την εφαρμογή του Β΄Κ.Π.Σ. δυσχέρανε, όμως, μία σειρά προβλημάτων και δυσλειτουργιών που αφορούσαν τους μηχανισμούς διαχείρισης και υλοποίησης, οι οποίοι δεν ήταν επαρκείς για να αντιμετωπίσουν μία αυξημένη κλίμακα παρεμβάσεων. Παράλληλα, όμως, προέκυψαν πολύτιμες εμπειρίες που υπέδειξαν την ανάγκη ένταξης της προσπάθειας ώστε να ικανοποιηθούν οι ποιοτικές και ποσοτικές απαιτήσεις αυτής της εμβέλειας παρεμβάσεων.

Το δεύτερο πρόγραμμα της περιόδου (1994-1999) που ίσχυσε συνοδεύεται με αύξηση των διαθέσιμων πόρων αλλά και με την δημιουργία ενός ακόμα χρηματοδοτικού μέσου, του ΤΑ που χρηματοδότησε έργα για το περιβάλλον και για τις υποδομές και μεταφορές στις τέσσερις χώρες συνοχής, δηλαδή την Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία.

- Οι άξονες παρέμβασης στη χώρα μας είναι :

- Μείωση του περιφερειακού χαρακτήρα του χώρας και προώθηση της εσωτερικής ολοκλήρωσης , μέσω ανάπτυξης των βασικών υποδομών
 - Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης
 - Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού
 - Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης
 - Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών μέσω αξιοποίησης του έμψυχου δυναμικού
- Το συνολικό ποσό που διατέθηκε για την Ελλάδα στο διάστημα αυτό ήταν κοντά στα 29,72 δις. ECU(28,5% σε ΠΕΠ) και αν συνυπολογιστεί και η ενίσχυση από το ΤΣ το ποσό αυτό έφτασε τα 32,78 δις. ECU

3.4 Γ'ΚΠΣ (2000-2007)

Το επόμενο πρόγραμμα που ίσχυσε είχε σαν στόχο των περιορισμό ακόμα περισσότερο των ανισοτήτων καθώς η οικονομία εισέρχεται σε μια νέα παγκόσμια τάξη μέσω μεταρρυθμίσεων για την προώθηση της απασχόλησης, της ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας.

- Η στρατηγική του προγράμματος αποτυπώθηκε σε επτά άξονες:
 - Ανθρώπινοι πόροι
 - Ανταγωνιστικότητα
 - Μεταφορές
 - Ανάπτυξη της υπαίθρου και αλιεία
 - Ποιότητα ζωής
 - Κοινωνία της πληροφορίας
 - Περιφερειακή ανάπτυξη
- Οι συνολικοί πόροι ανήλθαν σε 41,95 δις. € από τα οποία το 25,8% αφορούσε την περιφερειακή ανάπτυξη και το 28,8% τις μεταφορές.

3.5 ΤΑ ΕΣΠΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Η μεγέθυνση που επιτεύχθηκε με την ένταξη στην ΕΕ άλλων δέκα χωρών το 2004 (από 15 σε 25) αλλά και η βελτίωση του επιπέδου ανάπτυξης ορισμένων περιφερειών της Ελλάδας , έθεσε πέντε περιφέρειες σε μεταβατικό στάδιο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ των 25 έπεσε κατά 18% συγκριτικά με το αντίστοιχο των 15 μελών.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της χρηματοδότησης στις πέντε περιφέρειες αυτές συγκριτικά με την περίοδο 2000-2006.

Η αναπτυξιακή στρατηγική αυτής της περιόδου στην Ελλάδα εστιάστηκε σε θεματικές προτεραιότητες που επενδύουν στον παραγωγικό τομέα, στην απασχόληση, στην μείωση της ανεργίας , στις καινοτομίες και στην ανταγωνιστικότητα της χώρας στις αγορές, παρόλη την οικονομική κρίση που ήδη από την ανατολή του 2008 είχε αρχίσει να εμφανίζεται , κυρίως στην Αμερική. Βασικοί πυλώνες της πολιτικής ήταν:

- Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη
- Επιχειρηματικότητα και καινοτομία
- Μεταφορές
- Ενέργεια
- Πολιτισμός
- Τουρισμός
- Προστασία περιβάλλοντος
- Αστική και αγροτική ανάπτυξη
- Βελτίωση προσαρμοστικότητας εργαζομένων και επιχειρήσεων
- Βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίου
- Επενδύσεις σε κοινωνικές υποδομές
- Βελτίωση της κοινωνικής συνοχής και ένταξης των λιγότερο ευνοημένων ανθρώπων

- Μείωση του πρόσθετου κόστους ανάπτυξης των απομακρυσμένο περιφερειών
- Τεχνική βοήθεια

Το εν λόγω πρόγραμμα μπορεί να χωριστεί σε τρεις κατηγορίες :

- Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΤΕΠ)
- Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα(ΠΕΠ)
- Επιχειρησιακά Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΠΕΣ)

Τα ΠΕΠ θα συμβάλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες κάθε χωρικής ενότητας / Περιφέρειας.

Σε κάθε περίπτωση, τα ΠΕΠ για όλες τις Περιφέρειες θα καλύψουν ένα κοινό κορμό παρεμβάσεων ως εξής:

- **κοινωνικές υποδομές**
- **υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη** (υποδομές νοσοκομείων και δομών κοινωνικής φροντίδας, ειδικών μονάδων, κέντρων υγείας και ανοιχτής φροντίδας, εξειδικευμένος εξοπλισμός, μέτρα ανάπτυξης και προστασίας της Δημόσιας Υγείας)
- **πολιτισμός** (ενίσχυση των βασικών πολιτιστικών υποδομών, προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς)
- έργα **προσπελασιμότητας και περιβάλλοντος** τοπικής κλίμακας
- πολιτικές **βιώσιμης αστικής ανάπτυξης**
- πολιτικές **ενίσχυσης ορεινών, μειονεκτικών, νησιωτικών περιοχών**

3.6 Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2014-2020

Η Ευρωπαϊκή επιτροπή ενέκρινε συμφωνία εταιρικής σχέσης με την Ελλάδα στην οποία περιγράφεται η στρατηγική για τη καλύτερη χρήση των επενδυτικών ροών από τα ταμεία στις περιφέρειες και πόλεις της χώρας την περίοδο 2014-2020.

Η συμφωνία αυτή δίνει την δυνατότητα στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης και ύφεσης ευκαιρίες για ανάκαμψη και επάνοδο σε φυσιολογικούς ρυθμούς με στροφή στην παραγωγική οικονομία. Προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα

επενδυθούν πόροι αξίας 15,52 δις .€ σε πολιτικές συνοχής και 4,2 δις. € σε πολιτικές για την αγροτική ανάπτυξη.

Οι βασικοί κινητήριοι μοχλοί είναι ο τουρισμός η ενέργεια το περιβάλλον η γαλάζια οικονομία. Για την περίοδο 2014-2020 το ποσό των 15,52 δις € της συνολικής χρηματοδότησης της πολιτικής συνοχής θα διατεθεί ως εξής :

- 7,03 δις € στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη , Κεντρική Μακεδονία , Θεσσαλία , Ήπειρος , Δυτική Ελλάδα)
- 2,31 δις € στις περιφέρειες μετάβασης (Δυτική Μακεδονία ,Ηπειρωτική Ελλάδα ,Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος , Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)
- 2,53 δις € στις περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Αττική , Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)
- 3,25 δις € στο πλαίσιο του ταμείου συνοχής
- 231,7 εκατομμύρια € για την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία
- 71, 5 εκατομμύρια € για την πρωτοβουλία απασχόλησης των νέων.

Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, ο Κανονισμός Κοινών Διατάξεων (Κανονισμός (ΕΕ) Αριθ. 1303/2013) καθορίζει 11 **Θεματικούς Στόχους** οι οποίοι θα υποστηριχτούν από τα ΕΔΕΤ:

- ✓ Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας
- ✓ Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών
- ✓ Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)
- ✓ Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς

- ✓ Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων
- ✓ Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
- ✓ Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων
- ✓ Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων
- ✓ Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και των διακρίσεων
- ✓ Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση
- ✓ Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης

Η χώρας μας καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες ώστε να βγει από την κρίση. Έχουν γίνει σημαντικές στρατηγικές επενδύσεις σε καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη, για την πράσινη ανάπτυξη για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αντιμετώπιση της κρίσης. Βέβαια χρειάζεται πολύ δουλειά και περισσότερες κινήσεις από τις εκάστοτε κυβερνήσεις για την βελτίωση ακόμα περισσότερων καταστάσεων. Ο εκσυγχρονισμός στην δημόσια διοίκηση η ανασυγκρότηση και η συνεχής διαρθρωτικές συνθήκες καθώς και η ανάπτυξη και η ολοκλήρωση βασικών υποδομών είναι έργα που τα αποτελέσματα τους θα φανούν στο εγγύς μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ -ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

4.1 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ -ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Η κύρια επενδυτική πολιτική της Ευρώπης εστιάζεται στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Στόχος και σκοπός είναι οι επενδύσεις σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

Η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο κονδύλιο του προϋπολογισμού της για την περίοδο 2014-2020 (351,8 δισ. ευρώ σε σύνολο 1 082 δισ. ευρώ) και αποτελεί το κυριότερο επενδυτικό εργαλείο της Ένωσης.

Οι πόροι αυτοί αξιοποιούνται στη χρηματοδότηση στρατηγικών υποδομών στους τομείς των μεταφορών και των επικοινωνιών, στη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία φιλικότερη προς το περιβάλλον, στη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων ώστε να γίνουν πιο καινοτόμες και πιο ανταγωνιστικές, στη δημιουργία νέων και μονιμότερων ευκαιριών απασχόλησης, στην ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων και στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς.

Με τον τρόπο αυτό, η περιφερειακή πολιτική λειτουργεί καταλυτικά στην προσέλκυση πρόσθετης χρηματοδότησης από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, όχι μόνο γιατί υποχρεώνει τα κράτη μέλη της ΕΕ να συγχρηματοδοτούν έργα από τον εθνικό προϋπολογισμό τους, αλλά και γιατί ενισχύει το αίσθημα εμπιστοσύνης των επενδυτών. Συνυπολογίζοντας τις εθνικές συνεισφορές και τη μόχλευση των χρηματοδοτικών μέσων, ο συνολικός αντίκτυπος των επενδύσεων της ΕΕ το διάστημα 2014-2020 αναμένεται να ξεπεράσει τα 500 δισ. ευρώ.

Η περιφερειακή πολιτική συνιστά επίσης έκφραση αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης διατίθεται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της ΕΕ, ώστε να αξιοποιήσουν πλήρως το οικονομικό δυναμικό τους, με δεδομένες τις περιφερειακές ανισότητες όχι μόνο μεταξύ αλλά και εντός των κρατών μελών. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του 2011 (τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία), το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕγχΠ) των περιφερειών της ΕΕ κυμαινόταν από το 29 % του τότε μέσου όρου της ΕΕ των 27

στην περιφέρεια Σεβεροζαπάντεν της Βουλγαρίας και στη βορειοανατολική περιφέρεια της Ρουμανίας έως το 321 % του μέσου όρου στο Κεντρικό Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο). Είναι φανερό, λοιπόν, ότι χρειάζεται μια στρατηγική και στοχευμένη επενδυτική πολιτική, η οποία θα προσαρμόζει τις επενδύσεις της ΕΕ στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περιφέρειας.

Από τα κονδύλια της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ όλα αυτά τα χρόνια χρηματοδοτήθηκαν δεκάδες χιλιάδες έργα, τα οποία επέφεραν οφέλη για κάθε κράτος μέλος χωριστά αλλά και για ολόκληρη την ΕΕ από άποψη οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Από το 1989 έως το 2013, διατέθηκαν πάνω από 800 δισ. ευρώ από τον προϋπολογισμό της ΕΕ για τη συγχρηματοδότηση έργων που στηρίζουν την περιφερειακή ανάπτυξη.

Οι πόροι αυτοί συνέβαλαν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ευρωπαίων πολιτών, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην προώθηση της έρευνας, της ανάπτυξης και της καινοτομίας. Ενδεικτικό είναι ότι, μόνο μεταξύ του 2007 και του 2012, χάρη στην περιφερειακή πολιτική της ΕΕ:

- δημιουργήθηκαν περίπου 594 000 θέσεις εργασίας (262 000 σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις)·
- έγιναν άμεσες επενδύσεις σε 198 000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις·
- έλαβαν στήριξη 77 800 νεοσύστατες επιχειρήσεις·
- χρηματοδοτήθηκαν 61 000 ερευνητικά έργα·
- αυξήθηκε κατά σχεδόν 5 εκατομμύρια ο αριθμός των πολιτών της ΕΕ που έχουν ευρυζωνική κάλυψη·
- κατασκευάστηκαν δρόμοι μήκους 1 208 χλμ. και σιδηρόδρομοι μήκους 1 495 χλμ. με σκοπό τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού **διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)**·
- αναβαθμίστηκε η ποιότητα ζωής των κατοίκων των αστικών περιοχών χάρη στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων ύδρευσης, από τον οποίο ωφελήθηκαν 3,2 εκατομμύρια πολίτες, και στα βιώσιμα συστήματα συγκοινωνιών.

Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα υλοποιήθηκαν σε αστικές περιοχές επιλεγμένα έργα συνολικής αξίας τουλάχιστον 100 δισ. ευρώ. Περί το 20 % του ποσού αυτού διατέθηκε σε ολοκληρωμένα έργα αστικής και αγροτικής ανάπλασης, καθώς και σε έργα στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της φροντίδας των παιδιών, της στέγασης αλλά και σε άλλες κοινωνικές υποδομές. Ειδικότερα, τα ολοκληρωμένα έργα αστικής ανάπλασης έλαβαν χρηματοδότηση ύψους 6,8 δισ. ευρώ, ενώ στις κοινωνικές υποδομές επενδύθηκαν συνολικά 11,4 δισ. ευρώ.

Με άλλα λόγια, η περιφερειακή πολιτική έχει έντονο αντίκτυπο σε πολλούς τομείς και σε πολλαπλά επίπεδα. Είναι προφανές, επομένως, ότι χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας προς άλλες πολιτικές σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η ενέργεια, το περιβάλλον, η ενιαία αγορά, η έρευνα και η καινοτομία.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, οι επενδύσεις στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής έχουν συντελέσει και στην αύξηση του εισοδήματος στις φτωχότερες περιφέρειες: το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ τους αυξήθηκε από το 60,5 % του μέσου όρου της ΕΕ των 27 το 2007 στο 62,7 % το 2010. Πέραν αυτού, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕγχΠ των 13 χωρών που προσχώρησαν στην ΕΕ από το 2004 και μετά (1) αναμένεται να κυμανθεί ετησίως σε ποσοστό 2,4 % περίπου μεταξύ των ετών 2007 και 2025.

Η περιφερειακή πολιτική είναι γνωστή και με τον ευρύτερο όρο «πολιτική συνοχής», δεδομένου ότι απώτερος στόχος της είναι η ενίσχυση της λεγόμενης «οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής» των περιφερειών που πληρούν τις προϋποθέσεις για χρηματοδότηση. Τι σημαίνει αυτό στην πράξη;

Οικονομική και κοινωνική συνοχή: ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της πράσινης οικονομικής ανάπτυξης στις περιφερειακές οικονομίες και παροχή καλύτερων υπηρεσιών, περισσότερων ευκαιριών απασχόλησης και καλύτερης ποιότητας ζωής στους κατοίκους.

Εδαφική συνοχή: σύνδεση των περιφερειών ώστε η κάθε περιφέρεια να αξιοποιεί τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματά της και να συνεργάζεται με τις άλλες μέσα από νέους και καινοτόμους τρόπους για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων (όπως η κλιματική αλλαγή), έτσι ώστε να αποκομίζει οφέλη και να ενισχύεται η ΕΕ στο σύνολό της.

Μετά την προσχώρηση της Ελλάδας το 1981 και της Πορτογαλίας και της Ισπανίας το 1986, οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των τότε 12 κρατών-μελών των ΕΚ διογκώθηκαν σημαντικά. Πριν από την προσχώρηση ένας στους οκτώ Ευρωπαίους

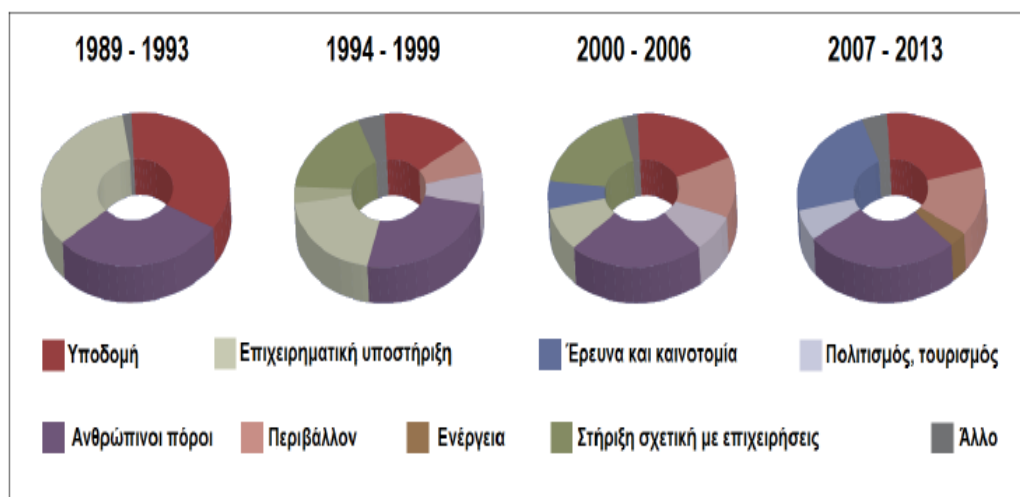
είχε ετήσιο εισόδημα κατά 30% χαμηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο. Η αναλογία αυτή ανήλθε σε έναν στους πέντε μετά τις προσχωρήσεις του 1986. Τα επιτεύγματα της Περιφερειακής πολιτικής κατά τις περιόδους που αναλύσαμε είναι τα εξής:

- ❖ Κατά την περίοδο 1989-1993 οι περιφέρειες του στόχου 1 (βλέπε 2.2.4) μείωσαν το χάσμα του κατά κεφαλήν ΑΕΠ συγκριτικά με το μέσο όρο της ΕΕ κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες. Δημιουργήθηκαν 600.000 θέσεις εργασίας μέσω των ταμείων στην Ελλάδα , την Ιρλανδία ,την Πορτογαλία και την Ισπανία και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σ' αυτές τις χώρες αυξήθηκε από 68,3% σε 74,5% του κοινοτικού μέσου όρου. Ακόμα 917.000 καταρτίστηκαν μέσω του ΕΚοινΓ ενώ 470.000 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις έλαβαν βοήθεια στις περιφέρειες του στόχου 2.
- ❖ Ο αντίκτυπος των επεμβάσεων των διαρθρωτικών ταμείων της περιόδου 1994-1999 στο ΑΕΠ σε πραγματικούς όρους υπολογίζεται σε αύξηση κατά 4,7% στην Πορτογαλία, 3,9% στις περιφέρειες της πρώην Ανατολικής Γερμανίας , 2,8% στην Ιρλανδία, 2,2% στην Ελλάδα , 1,4% στην Ισπανία και 1,3% στην Βόρεια Ιρλανδία. Στις περιφέρειες του στόχου 1 (βλέπε 2.2.5) δημιουργήθηκαν 700.000 καθαρές θέσεις εργασίας, αυξάνοντας την απασχόληση κατά 4% στην Πορτογαλία , 2,5% στην Ελλάδα και περίπου 1 με 1,5% στις περιφέρειες της πρώην Ανατολικής Γερμανίας , στον ιταλικό νότο και Ισπανία γύρω στο 2%. Περίπου 800.000 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ,μεταξύ των οποίων 500.000 στις περιφέρειες του στόχου 1 έλαβαν ενισχύσεις για άμεσες επενδύσεις. Κατασκευάστηκαν και αναβαθμίστηκαν 4.104 χλμ αυτοκινητόδρομου και περίπου 31.844 χλμ άλλων δρόμων. Επιπλέον οι επενδύσεις σε σιδηροδρόμους και υποδομές οδήγησαν σε μείωση των ταξιδιών, σε βελτιστοποίηση των εμπορικών δρόμων όπως για παράδειγμα διαδρομές όπως Αθήνα-Θεσσαλονίκη , Λισαβόνα- Faro κλπ. Στις περιφέρειες του στόχου 2 επίσης η ανεργία μειώθηκε από 11,3% σε 8,7% και συνολικά 3,2 δισ. ECU από τους πόρους του ΕΤΠΑ επενδύθηκαν για την ανάπτυξη 115,1 εκατ. τετραγωνικών μέτρων νέων χώρων και κτισμάτων.
- ❖ Μεταξύ των ετών 2000 - 2006 , υπολογίζεται ότι οι δαπάνες του στόχου 1 (Βλέπε 2.2.6) δημιούργησαν 570.000 θέσεις εργασίας από τις οποίες περίπου 160.000 στα νεοεισερχόμενα κράτη- μέλη. Στην Ισπανία επενδύθηκαν περίπου 4 δισ € για την έρευνα ,την ανάπτυξη ,την καινοτομία, τις τεχνολογίες

της πληροφορίας σε πάνω από 13.000 προγράμματα με συμμετοχή 100.000 και βάλε ερευνητών και παρείχαν συγχρηματοδότηση στα περισσότερα από τα 64 τεχνολογικά πάρκα της χώρας. Επίσης οι επενδύσεις που έγιναν στο οδικό δίκτυο εξοικονομούσαν 1,2 εκατ. ώρες στο χρόνο ταξιδιού κάθε έτος. Στην Ελλάδα η κατασκευή του μετρό και οι συνεχείς επενδύσεις μείωσαν το κυκλοφοριακό πρόβλημα της Αθήνας και την μόλυνση. Οκτώ νέοι σταθμοί χρηματοδοτήθηκαν μαζί με δέκα επτά συρμούς. Μέχρι τα μέσα του 2005 , 17.200 επιβάτες τα χρησιμοποιούσαν σε ώρες αιχμής σε σύγκριση με 15.500 που είχαν προβλεφθεί αρχικώς. Για τις περιφέρειες του στόχου 2 έρευνες δείχνουν ότι μέχρι το τέλος της περιόδου αυτής είχαν δημιουργηθεί 730.000 θέσεις εργασίας. Χαρακτηριστικά στην Βρετανία πάνω από 250.000 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις έλαβαν στήριξη σε περιφέρειες των στόχων 1 και 2. Περίπου 16.000 έλαβαν άμεση χρηματοδότηση.

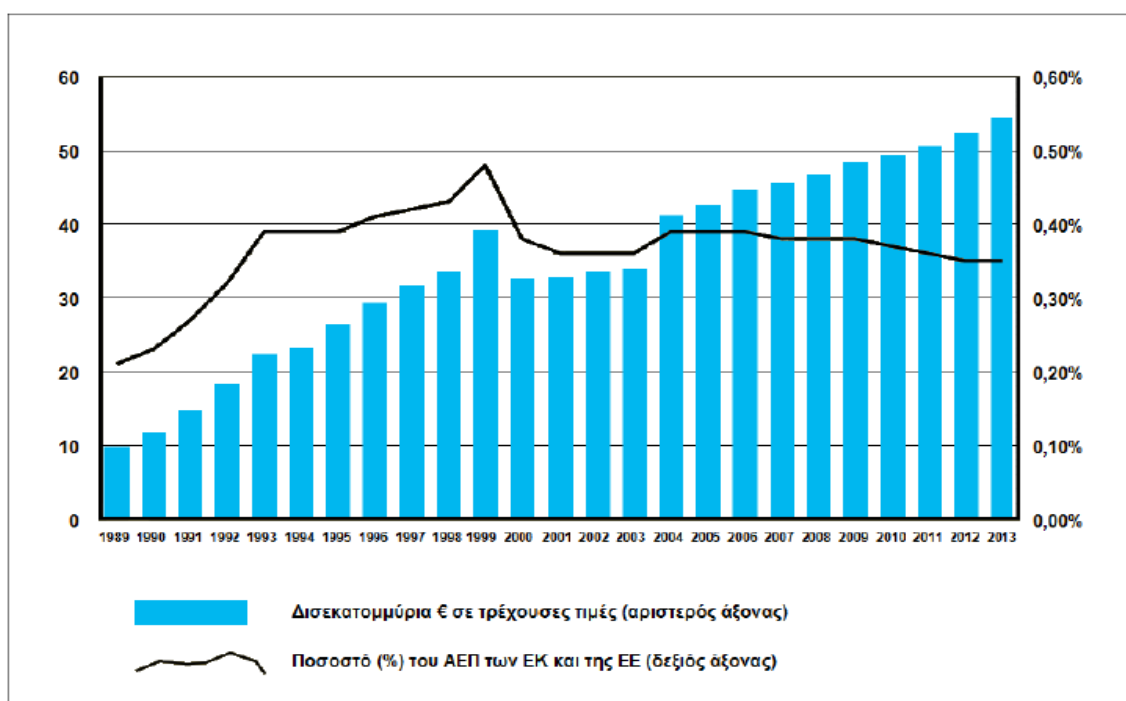
- ❖ Τέλος οι επενδύσεις τις περιόδου 2007-2013, θα προσθέσουν κατά μέσο όρο 6% στο ΑΕΠ των νέων- κρατών μελών. Μέχρι το 2015 τα διαρθρωτικά ταμεία δημιούργησαν περίπου 2 εκατ. θέσεις εργασίας. Στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας δημιουργήθηκαν 40.000 νέες θέσεις εργασίας. Στον τομέα των μεταφορών 25.000 χλμ νέων ή ανακατασκευασμένων δρόμων και 7.700 χλμ σιδηροτροχιών θα υποστηριχθούν από επενδύσεις της πολιτικής συνοχής της ΕΕ. Πολλά κράτη -μέλη έχουν ως προτεραιότητα την προστασία του περιβάλλοντος με στοχευόμενες μεταρρυθμίσεις για την πράσινη ανάπτυξη αλλά και ανάπτυξη οικονομιών με χαμηλές εκπομπές ανθρακούχων αερίων. Τέτοια προγράμματα σε χώρες όπως Ιταλία, Γαλλία, Τσεχία, Μάλτα, Αγγλία, και Ουαλία περιλαμβάνουν όρους για την ανάπτυξη συγκεκριμένων συστημάτων αξιολόγησης εκπομπών άνθρακα.

Στο σχήμα της παρακάτω εικόνας (Διάγραμμα 4.1) φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο η κατανομή των δαπανών άλλαξε στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων και του ταμείου συνοχής στη διάρκεια των τεσσάρων δημοσιονομικών περιόδων από το 1989.

Διάγραμμα 4.1

Επίσης στο ιστόγραμμα της εικόνας (Διάγραμμα 4.2) παρουσιάζεται η εξέλιξη των δαπανών από το 1989 έως το 2013, καθώς και το ποσοστό επί του ΑΕΠ των ΕΚ και της ΕΕ.

Διάγραμμα 4.2

4.2 ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ -ΠΩΣ ΑΣΚΕΙΤΑΙ

4.2.1 ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΤΑΜΕΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) είναι γνωστά ως «διαρθρωτικά ταμεία», γιατί σκοπός τους είναι να επενδύουν στην οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση σε ολόκληρη την ΕΕ, ούτως ώστε να γεφυρωθεί το αναπτυξιακό χάσμα ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες όσον αφορά, π.χ., τις υποδομές ή την απασχόληση. Μαζί με το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ), συναποτελούν τα **Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ)**. Πέρα από τους κοινούς κανόνες για τα ΕΔΕΤ, υπάρχουν και κάποιοι ειδικοί κανόνες για κάθε επιμέρους ταμείο.

Το Ταμείο Συνοχής επενδύει στο δίκτυο μεταφορών και σε περιβαλλοντικά έργα, το ΕΓΤΑΑ παρέχει στήριξη στις αγροτικές περιοχές με στόχο έναν φιλικό στο περιβάλλον, ανθεκτικό στην αλλαγή του κλίματος και καινοτόμο γεωργικό τομέα, ενώ το ΕΤΘΑ προάγει τη βιώσιμη και ανταγωνιστική αλιεία και ιχθυοκαλλιέργεια σε ολόκληρη την ΕΕ. Επομένως, το κάθε ταμείο συμβάλλει με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο στην επίτευξη των πανευρωπαϊκών αναπτυξιακών στόχων της στρατηγικής «**Ευρώπη 2020**», η οποία είναι η συνολική στρατηγική της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση με ορίζοντα το 2020 (για περισσότερες πληροφορίες βλ. την έκδοση της σειράς «**Η ΕΕ με απλά λόγια**» που είναι αφιερωμένη στη στρατηγική «**Ευρώπη 2020**»).

Ένα ακόμη σημαντικό ταμείο το οποίο διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το **Ταμείο Αλληλεγγύης της ΕΕ**, το οποίο συστάθηκε το καλοκαίρι του 2002 με αφορμή τις μεγάλες πλημμύρες που έπληξαν τότε την κεντρική Ευρώπη. Το Ταμείο Αλληλεγγύης είναι πλέον ένα μόνιμο ταμείο με ετήσιο προϋπολογισμό 500 εκατ. ευρώ. Αποτελεί έκφραση της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης προς τις περιοχές της Ευρώπης που πλήττονται από θεομηνίες και εξασφαλίζει τη γρήγορη, αποτελεσματική και ευέλικτη αρωγή προς οποιοδήποτε κράτος μέλος της ΕΕ (ή υποψήφια χώρα) πλήττεται από μεγάλη φυσική καταστροφή με σοβαρές επιπτώσεις στις συνθήκες διαβίωσης, στο περιβάλλον ή στην οικονομία. Το Ταμείο Αλληλεγγύης λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις προσπάθειες των εθνικών δημόσιων υπηρεσιών, συμβάλλοντας, π.χ., στις επιχειρήσεις καθαρισμού, αποκατάστασης των υποδομών ή παροχής προσωρινών καταλυμάτων.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) επενδύει σε τομείς που ενισχύουν την ανάπτυξη με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε όλες τις περιφέρειες και τις πόλεις της ΕΕ. Οι δράσεις του ΕΤΠΑ αποσκοπούν στην αντιμετώπιση οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Ποσοστό άνω του 50 % των επενδύσεων του ΕΤΠΑ μεταξύ των ετών 2014 και 2020 αναμένεται να διοχετευθεί σε αστικές περιοχές.

Το ΕΤΠΑ λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις εδαφικές ιδιαιτερότητες, π.χ. εκ φύσεως μειονεκτούσες περιοχές λόγω γεωγραφικής θέσης (ακριτικές, ορεινές ή αραιοκατοικημένες περιφέρειες). Εξάλλου, και οι εξόχως απόκεντρες περιοχές της Ένωσης (π.χ. Κανάριοι Νήσοι, Ρεϊνιόν και Γουαδελούπη) λαμβάνουν ειδική βοήθεια από το ΕΤΠΑ ώστε να αντιμετωπίσουν πιθανά μειονεκτήματα λόγω της απόστασης.

Το ΕΤΠΑ επίσης προωθεί και χρηματοδοτεί τη διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία (τη λεγόμενη «ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία»), η οποία καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως τις κοινές υποδομές μεταφορών, τα δίκτυα καινοτομίας και επικοινωνίας, το διασυνοριακό εμπόριο, την κοινή διαχείριση φυσικών πόρων και τη ζεύξη αστικών και αγροτικών περιοχών. Αυτές οι μορφές συνεργασίας δημιουργούν σαφώς προστιθέμενη αξία, όχι μόνο για την ΕΕ αλλά και για τις γειτονικές της περιοχές.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), που συστάθηκε το 1958, είναι το παλαιότερο διαρθρωτικό ταμείο. Στόχος του είναι να βοηθά τους ανέργους, διασφαλίζοντας την πρόσβασή τους στην κατάλληλη κατάρτιση που θα αυξήσει την απασχολησιμότητά τους, ενώ παράλληλα βοηθά τους ήδη εργαζομένους να επανακαταρτιστούν, να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες επαγγελματικές συνθήκες. Κάθε χρόνο, περί τα 15 εκατομμύρια συμμετέχοντες λαμβάνουν μέρος στα χιλιάδες έργα που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ σε ολόκληρη την ΕΕ.

Το ΕΚΤ επενδύει επίσης σε έργα με στόχο την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και τη συμβολή στην κοινωνική ένταξη των περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων. Τέλος, το ΕΚΤ επενδύει στην αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων υπηρεσιών, ώστε να διασφαλίζεται η ικα-

νότητά τους για ουσιαστική εφαρμογή των πολιτικών για την εκπαίδευση και την απασχόληση, καθώς και της κοινωνικής πολιτικής και άλλων πολιτικών.

Το Ταμείο Συνοχής συστάθηκε το 1994 και επενδύει στα δίκτυα μεταφορών και σε περιβαλλοντικά έργα σε κράτη μέλη της ΕΕ με ΑΕγχΠ μικρότερο από το 90 % του μέσου όρου της ΕΕ των 28 (κυρίως σε χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και στην Ελλάδα, την Κύπρο, τη Μάλτα και την Πορτογαλία). Το Ταμείο Συνοχής προάγει ενεργά την πράσινη οικονομική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα αποσκοπεί στη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων μέσω της βελτίωσης των περιφερειακών συνδέσεων και της προσβασιμότητας.

Ιδιαίτερη στήριξη από το Ταμείο Συνοχής λαμβάνει το Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ), το οποίο είναι απαραίτητο για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς αφού διευκολύνει την κυκλοφορία ανθρώπων και αγαθών διά ξηράς, αέρος και θαλάσσης τόσο εντός όσο και εκτός της ΕΕ.

Το Ταμείο Συνοχής επενδύει στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στην πρόληψη των κινδύνων, στους τομείς του νερού και των απορριμμάτων, καθώς και στο αστικό περιβάλλον. Στηρίζει επίσης έργα που σχετίζονται με την ενεργειακή αποδοτικότητα και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από επιχειρήσεις και δημόσιες υποδομές.

Μέρος των πόρων του Ταμείου Συνοχής προορίζεται για τη χρηματοδότηση των κεντρικών μεταφορικών και άλλων δικτύων στο πλαίσιο του νέου μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη». Πρόκειται για ένα στρατηγικό χρηματοδοτικό μέσο που επενδύει στην ευρυζωνική υποδομή και στις ηλεκτρονικές δημόσιες υπηρεσίες αλλά και σε οδικές και σιδηροδρομικές υποδομές, καθώς και σε δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και αγωγών αερίου. Καλύτερη διασύνδεση σημαίνει περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες και μεγαλύτερη ενεργειακή ασφάλεια, ενώ διευκολύνονται η εργασία και οι μετακινήσεις, με αποτέλεσμα να ωφελούνται τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι πολίτες σε ολόκληρη την ΕΕ.

4.2.2 ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΕ

Στοχευόμενες επενδύσεις για ανάπτυξη και απασχόληση έως το 2020

Μπορεί η Ευρώπη να βρίσκεται σε πορεία οικονομικής ανάκαμψης, ωστόσο, δεδομένων των περιορισμένων χρηματοδοτικών πόρων, εξακολουθεί να έχει τεράστια σημασία για την ΕΕ το να επιτυγχάνει περισσότερους στόχους με λιγότερα χρήματα και να διασφαλίζει ότι κάθε ευρώ που δαπανάται σε ευρωπαϊκό επίπεδο δημιουργεί προστιθέμενη αξία. Με την έγκριση της νέας νομοθετικής δέσμης για την περιφερειακή πολιτική στα τέλη του 2013, η ΕΕ αναμόρφωσε ριζικά τη χρηματοδοτική προσέγγιση για την περίοδο 2014-2020 με στόχο τη μεγιστοποίηση του πιθανού αντίκτυπου της διαθέσιμης ενωσιακής χρηματοδότησης.

Μεταξύ 2014 και 2020, θα επενδυθούν συνολικά στις περιφέρειες της ΕΕ πάνω από 351,8 δισ. ευρώ. (Βλέπε 4.4)

Τα κονδύλια της περιφερειακής πολιτικής επικεντρώνονται σαφώς σε περιορισμένο αριθμό βασικών επενδυτικών προτεραιοτήτων, με έντονη έμφαση στα αποτελέσματα. Τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες της ΕΕ καλούνται να διατυπώνουν τους γενικούς στόχους και τις επιδιώξεις τους λαμβάνοντας υπόψη τους διαθέσιμους πόρους στις «συμφωνίες εταιρικής σχέσης» και υποχρεούνται να εκθέτουν επακριβώς τους τρόπους με τους οποίους θα μετράται η πρόοδος προς την επίτευξή τους. Έτσι, καθίσταται δυνατή η τακτική παρακολούθηση και η επεξεργασία του τρόπου αξιοποίησης των κονδυλίων, καθώς και η επιβράβευση των προγραμμάτων με τις καλύτερες επιδόσεις (μέσω του «αποθεματικού επίδοσης») προς το τέλος της περιόδου. Προκειμένου να διασφαλίζεται ο καλύτερος συντονισμός των ταμείων και να αποφεύγονται αλληλεπικαλύψεις, η ΕΕ έχει θεσπίσει κοινό σύνολο κανόνων για τα πέντε ΕΔΕΤ. Με τον τρόπο αυτό ενισχύονται και οι διασυνδέσεις με άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ, όπως με το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» (το νέο πρόγραμμα της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία) και τον μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη» (βλ. προηγούμενο κεφάλαιο).

Όλα τα χρηματοδοτούμενα έργα αναμένεται να συμβάλουν στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Στην ουσία, η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ είναι το κύριο επενδυτικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων της Ευρώπης: δημιουργία ανάπτυξης και απασχόλησης μέσω της καινοτομίας και της στήριξης των μικρών επιχειρήσεων, αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της ενεργειακής εξάρτησης και, τέλος, περιορισμός της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Για να διατεθεί χρηματοδότηση στις περιφέρειες και στις πόλεις, οι πιθανοί δικαιούχοι πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις ώστε να διασφαλίζεται ότι οι επενδύσεις της ΕΕ είναι στο σύνολό τους στοχευμένες και αποδοτικές. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι, μεταξύ άλλων, οι εξής:

- ✓ η ανάπτυξη στρατηγικών «έξυπνης εξειδίκευσης»: οι περιφέρειες πρέπει να ειδικεύονται σε τομείς στους οποίους έχουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας και να προωθούν εταιρικές σχέσεις με πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, επιχειρήσεις και τη δημόσια διοίκηση για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών·
- ✓ στρατηγικές για τη μείωση της ανεργίας των νέων και την καταπολέμηση των διακρίσεων·
- ✓ συμμόρφωση προς την περιβαλλοντική νομοθεσία·
- ✓ μεταρρυθμίσεις για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού για τις επιχειρήσεις, και·
- ✓ μέτρα για τη βελτίωση των συστημάτων δημόσιων προμηθειών

Οι στρατηγικές πρέπει επίσης να συμβαδίζουν με τα «εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων» που συμφωνούνται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, δηλαδή του συστήματος συλλογικής οικονομικής διαχείρισης της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο είναι ένας ετήσιος έλεγχος της κατάστασης της οικονομίας των κρατών μελών της ΕΕ, στον οποίο συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και βάσει του οποίου παρέχονται σε κάθε κράτος μέλος συγκεκριμένες συστάσεις για οικονομικές μεταρρυθμίσεις.

Εάν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι το επενδυτικό σχέδιο κάποιας χώρας είναι ασύμβατο με το «εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων» ή ότι δεν ανταποκρίνεται επαρκώς στις μεταρρυθμίσεις που κρίνονται αναγκαίες στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, μπορεί να ζητήσει από το κράτος μέλος να τροποποιήσει το πρόγραμμά του προκειμένου να στηρίξει τις βασικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ως έσχατη λύση, μπορεί να αναστείλει τη χρηματοδότηση εφόσον παρατηρούνται επαναλαμβανόμενες σοβαρές παραβιάσεις των οικονομικών συστάσεων (π.χ. το κράτος μέλος έχει μεγάλες οικονομικές ανισορροπίες ή μεγάλα δημοσιονομικά

ελλείμματα). Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι ο αντίκτυπος των επενδύσεων της ΕΕ στην ανάπτυξη και την απασχόληση δεν θα υπονομεύεται από λανθασμένες οικονομικές πολιτικές ή από την ανικανότητα της διοίκησης.

Στοχευμένες επενδύσεις της ΕΕ στην έξυπνη πράσινη ανάπτυξη για όλους

Οι επενδύσεις του ΕΤΠΑ είναι αλληλένδετες με διάφορες πολιτικές που εφαρμόζει η ΕΕ με στόχο την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε ολόκληρη την Ένωση. Προκειμένου να διασφαλίζεται η συνετή χρήση και του τελευταίου ευρώ, οι δράσεις του ΕΤΠΑ επικεντρώνονται σε τέσσερις βασικούς τομείς προτεραιότητας (βλ. παρακάτω):

- καινοτομία και έρευνα·
- τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας·
- ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων·
- μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα

Οι πόροι που διατίθενται στις προτεραιότητες αυτές αποτελούν συνάρτηση της κατηγορίας της περιφέρειας.

- τουλάχιστον 80 % του ΕΤΠΑ στις πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες πρέπει να επικεντρώνεται σε τουλάχιστον δύο από αυτές τις προτεραιότητες·
- το αντίστοιχο ποσοστό στις περιφέρειες μετάβασης είναι 60 % του ΕΤΠΑ·
- και στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες 50 %.

Εξάλλου, μέρος των πόρων του ΕΤΠΑ πρέπει να διατίθεται ειδικά σε έργα για τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα:

- πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες: 20 % των κονδυλίων·
- περιφέρειες μετάβασης: 15 % και·
- λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες: 12 %.

4.2.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΉ ΠΟΛΙΤΙΚΉ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΉ ΚΡΪΣΗ

Από το 2008 η περιφερειακή πολιτική ανταποκρίθηκε γρήγορα, αποτελεσματικά και με μεγάλη ευελιξία στην οικονομική κρίση, μεταξύ άλλων χάρη στον «θεματικό αναπρογραμματισμό», τη διοχέτευση δηλαδή των κονδυλίων στους τομείς όπου

υπήρχε μεγαλύτερη ανάγκη, καθώς και μέσω επενδύσεων σε σημαντικούς τομείς για τη δημιουργία ανάπτυξης και απασχόλησης. Πάνω από 39,2 δισ. ευρώ (11 % των συνολικών κονδυλίων) είχαν διοχετευθεί σε άλλους θεματικούς τομείς έως τα τέλη Μαΐου 2013, ώστε να στηριχθεί η κάλυψη των πλέον επιτακτικών οικονομικών και αναπτυξιακών αναγκών των περιφερειών και να διασφαλιστεί η αποδοτικότητα των επενδύσεων της ΕΕ παρά την κρίση.

Εξάλλου, χάρη στις στοχευμένες μειώσεις της απαιτούμενης εθνικής συγχρηματοδότησης και στην επίσπευση της εκτέλεσης των πιστώσεων προς τα κράτη μέλη που είχαν πληγεί από την κρίση, εξασφαλίστηκε η πολυπόθητη ρευστότητα εν μέσω δημοσιονομικής λιτότητας. Αυξημένη συγχρηματοδότηση εγκρίθηκε το 2011-2012 ιδίως για την Ισπανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία, τη Λιθουανία και την Πορτογαλία, και σε μικρότερο βαθμό για το Βέλγιο, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

4.3 Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2014-2020)

Η Ευρωπαϊκή επιτροπή ενέκρινε συμφωνία εταιρικής σχέσης με την Ελλάδα στην οποία περιγράφεται η στρατηγική για τη καλύτερη χρήση των επενδυτικών ροών από τα ταμεία στις περιφέρειες και πόλεις της χώρας την περίοδο 2014-2020. Η συμφωνία αυτή δίνει την δυνατότητα στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης και ύφεσης ευκαιρίες για ανάκαμψη και επάνοδο σε φυσιολογικούς ρυθμούς με στροφή στην παραγωγική οικονομία. Προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα επενδυθούν πόροι αξίας 15,52 δισ € σε πολιτικές συνοχής και 4,2 δισ € σε πολιτικές για την αγροτική ανάπτυξη.

Αφού μιλάμε για το 2018 έχουν παρέλθει 4 χρόνια από το πλαίσιο αυτό. Η χώρας μας καταβάλει μεγάλες προσπάθειες ώστε να βγει από την κρίση. Έχουν γίνει σημαντικές στρατηγικές επενδύσεις σε καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη, για την πράσινη ανάπτυξη για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αντιμετώπιση της κρίσης. Βέβαια χρειάζεται πολύ δουλειά και περισσότερες κινήσεις από τις εκάστοτε κυβερνήσεις για την βελτίωση ακόμα περισσότερων καταστάσεων. Ο εκσυγχρονισμός στην δημόσια διοίκηση η ανασυγκρότηση και η συνεχής διαρθρωτικές συνθήκες καθώς και η ανάπτυξη και η ολοκλήρωση βασικών υποδομών είναι έργα που τα αποτελέσματα τους θα φανούν στο εγγύς μέλλον.

Οι βασικοί κινητήριοι μοχλοί είναι ο τουρισμός η ενέργεια το περιβάλλον η γαλαζία οικονομία. Για την περίοδο 2014-2020 το ποσό των 15,52 δις € της συνολικής χρηματοδότησης της πολιτικής συνοχής θα διατεθεί ως εξής :

- ✓ 7,03 δις € στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη , Κεντρική Μακεδονία , Θεσσαλία , Ήπειρος , Δυτική Ελλάδα)
- ✓ 2,31 δις € στις περιφέρειες μετάβασης (Δυτική Μακεδονία ,Ηπειρωτική Ελλάδα ,Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος , Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)
- ✓ 2,53 δις € στις περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Αττική , Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)
- ✓ 3,25 δις € στο πλαίσιο του ταμείου συνοχής
- ✓ 231,7 εκατομμύρια € για την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία
- ✓ 71, 5 εκατομμύρια € για την πρωτοβουλία απασχόλησης των νέων.

4.4 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η περιφερειακή πολιτική, με κονδύλια που αντιστοιχούν σε λίγο περισσότερο από το ένα τρίτο του προϋπολογισμού της Ένωσης, είναι η κύρια επενδυτική πολιτική της ΕΕ για την περιφερειακή και αστική ανάπτυξη. Όλα αυτά τα χρόνια έχουν συγχρηματοδοτηθεί πάμπολλα έργα σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία έχουν αποφέρει οφέλη τόσο για τους πολίτες όσο και για τις επιχειρήσεις.

Τα έργα που έλαβαν χρηματοδότηση στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής δημιούργησαν εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας, ανέπτυξαν στρατηγικές μεταφορικές, ενεργειακές και ευρυζωνικές συνδέσεις μήκους χιλιάδων χιλιομέτρων, επένδυσαν στην έρευνα και στην καινοτομία, στις μικρές επιχειρήσεις και στους επιχειρηματίες, στήριξαν έργα για την ανάπτυξη νέων λύσεων στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής αποδοτικότητας, προστάτευσαν την πολιτιστική κληρονομιά και τις περιοχές φυσικού κάλλους, τόνωσαν την ανάπτυξη στις αραιοκατοικημένες και τις εξόχως απόκεντρες περιοχές της ΕΕ, και όχι μόνο.

Κατά τον χρόνο σύνταξης αυτού του κειμένου, υπάρχουν θετικές ενδείξεις για επάνοδο της Ευρώπης στην ανάκαμψη, έπειτα από μία από τις σφοδρότερες οικονομικές και χρηματοπιστωτικές κρίσεις από τη δεκαετία του 1920. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούμε όλοι να ζούμε σε μια εποχή λιτότητας και περικοπών στους προϋπολογισμούς. Καθώς εισερχόμαστε στη χρηματοδοτική περίοδο 2014-2020, την

πέμπτη κατά σειρά από το 1989, η ΕΕ, από κοινού με τα κράτη μέλη της, εκπονεί στρατηγικές υλοποίησης στρατηγικών επενδύσεων οι οποίες θα διασφαλίζουν για ολόκληρη την Ευρώπη τη μέγιστη δυνατή μόχλευση και τον μέγιστο δυνατό αντίκτυπο από κάθε ευρώ που δαπανάται.

Νέοι, απλούστεροι κανόνες θα αυξήσουν τη συνοχή των διαφόρων ταμείων και θα προαγάγουν τη συμπληρωματικότητα των διαφόρων πεδίων πολιτικής (π.χ. έρευνα και καινοτομία, κοινή γεωργική πολιτική, εκπαίδευση και απασχόληση). Η διάθεση των κονδυλίων στους τομείς στους οποίους υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη θα διασφαλίζεται μέσω των νέων προϋποθέσεων για τη χορήγηση χρηματοδότησης και της στενής παρακολούθησης μετά τη διάθεσή της, σε συνδυασμό με την έμφαση σε περιορισμένο αριθμό στρατηγικών επενδυτικών προτεραιοτήτων.

Αντιστοίχως, προϋπόθεση για να αναδειχθεί η συμβολή των κρατών μελών της ΕΕ και των περιφερειών τους στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση είναι ο καθορισμός σαφών και μετρήσιμων στόχων για τις επενδύσεις της περιφερειακής πολιτικής.

Στα πλαίσια της στρατηγικής "Ευρώπη 2020" τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2014-2020 θα διαθέσουν το ποσό των 351,8 δισ. € συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική, κοινωνική ανάπτυξη ενισχύοντας την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή στοχεύοντας :

- ❖ Σε επενδύσεις για την ανάπτυξη και την απασχόληση σε κράτη- μέλη της ΕΕ και σε περιφέρειες που στηρίζονται από τα τρία ταμεία (ΕΚοινΤ, ΕΤΠΑ, ΤΣ).
- ❖ Στην εδαφική συνεργασία και τις διασυνοριακές σχέσεις από το ΕΤΠΑ.

Οι πόροι που διατίθενται για την ανάπτυξη και απασχόληση αγγίζουν το 96% των συνολικών πόρων (δηλαδή 312 δισ €) και κατανέμονται ως εξής:

- 52,45% στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο από το 75% του ΑΕΠ της ΕΕ.
- 10,24% για περιφέρειες μετάβασης με ΑΕΠ μεταξύ του 75%-90% του ΑΕΠ της ΕΕ
- 15,67% στις περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες με ΑΕΠ μεγαλύτερο του 90% του μέσου ΑΕΠ της ΕΕ
- 21,19% σε κράτη- μέλη που στηρίζονται από το ΤΣ και

- 0,44% για τις εξόχως απόκεντρες περιφέρειες.

Οι πόροι για το στόχο της Ευρωπαϊκής Εδαφική Συνεργασίας ανέρχονται στο 2,75% των συνολικών πόρων (δηλαδή 8,9 δισ. €).

4.4.1 ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΧΑΡΑΞΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σήμερα, πάνω από τα δύο τρίτα των ευρωπαϊών πολιτών ζουν σε πόλεις. Το ποσοστό αυτό αναμένεται να ανέλθει σε 80 % έως το 2020. Είναι προφανές, επομένως, ότι η οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ θα προέλθει κυρίως από τα μικρά και μεγάλα αστικά κέντρα, όπως και ότι ούτε τα κράτη μέλη ούτε η ΕΕ δεν θα κατορθώσουν να επιτύχουν τους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής τους εάν δεν ασχοληθούν με τις πόλεις. Οι αριθμοί είναι αποκαλυπτικοί: στις μητροπολιτικές περιοχές συγκεντρώνεται το 59 % του πληθυσμού της ΕΕ και το 62 % του συνόλου των θέσεων εργασίας, ενώ παράγεται το 67 % του ΑΕγχΠ της Ένωσης.

Δεδομένου ότι οι πόλεις είναι οι τόποι όπου αναφύονται οι προκλήσεις αλλά και εκεί όπου μπορούν να εφαρμοστούν οι λύσεις με τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα, βρίσκονται στην πρώτη γραμμή για την εφαρμογή πολλών ενωσιακών ή εθνικών πολιτικών σε τοπικό επίπεδο. Εάν, για παράδειγμα, η ΕΕ θέλει να επιτύχει τους στόχους της για το κλίμα, χρειάζεται πόλεις που θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν καλύτερα το ζήτημα της αποδοτικής χρήσης των πόρων και της ενέργειας, ιδίως όσον αφορά τις μεταφορές, τον οικιστικό τομέα και τον αστικό σχεδιασμό γενικότερα. Εξάλλου, έχει τεράστια σημασία οι πόλεις να εφαρμόζουν μια πολύπλευρη προσέγγιση για την επίλυση προβλημάτων όπως οι θύλακες φτώχειας, η χωρική απομόνωση και η γήρανση του πληθυσμού.

Ποσοστό άνω του 50 % του συνόλου των επενδύσεων του ΕΤΠΑ μεταξύ των ετών 2014 και 2020 θα διατεθεί αποκλειστικά σε αστικές περιοχές, μεταξύ άλλων για την προώθηση στρατηγικών μείωσης των εκπομπών άνθρακα, την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, π.χ. μέσω της ανάπλασης εγκαταλειμμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων και του περιορισμού της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, καθώς και για την προώθηση βιώσιμων συστημάτων αστικών συγκοινωνιών. Αυτά τα επενδυτικά προγράμματα θα είναι πολύ πιο στοχευμένα από ό,τι στο παρελθόν προκειμένου να βοηθήσουν τις πόλεις να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και την ΕΕ να αξιοποιήσει

τη δυναμική των πόλεων στον τομέα της έξυπνης, βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς.

Το ΕΤΠΑ, όπως και άλλες πηγές χρηματοδότησης, συνεισφέρει και στις «**μακροπεριφερειακές στρατηγικές**», με τις οποίες δίνεται απάντηση στις κοινές προκλήσεις που αντιμετωπίζει μια ομάδα χωρών σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Έχουν ήδη καταρτιστεί δύο μακροπεριφερειακές στρατηγικές της ΕΕ, για τη Βαλτική θάλασσα και για την περιοχή του Δούναβη, ενώ επί του παρόντος καταρτίζονται νέες στρατηγικές για την Αδριατική και το Ιόνιο, καθώς και για την περιοχή των Άλπεων.

4.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ελληνική Περιφερειακή Πολιτική ξεκινώντας μεταπολεμικά με τη μορφή νομοθετημάτων και μεμονωμένων δράσεων μέσα στα εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ισχυροποιείται σταδιακά και αποκτά συγκεκριμένο χαρακτήρα, ο οποίος παγιώνεται υπό την επίδραση και της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ. Ειδικά τις τελευταίες δύο δεκαετίες περίπου, η Περιφερειακή Πολιτική της χώρας διαμορφώνεται και ασκείται αποκλειστικά στο πλαίσιο που θέτουν οι κανονισμοί και οι γενικότερες διαδικασίες της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής. Μπορούμε να πούμε μετά βεβαιότητας ότι μέχρι σήμερα εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις που παρέχονται στο πλαίσιο της εν λόγω πολιτικής της ΕΕ, οι οποίες βοήθησαν σημαντικά στην αντιμετώπιση χρόνιων προβλημάτων, όπως το έλλειμμα της χώρας στη βασική υποδομή και η σημαντική περιφερειακή υστέρηση ορισμένων περιοχών.

Στη νέα προγραμματική περίοδο 2007-13 δύο είναι οι βασικές προκλήσεις για την Ελλάδα. Η πρώτη αναφέρεται στην προσαρμογή της χώρας μας στο νέο πλαίσιο της Κοινοτικής Διαρθρωτικής Πολιτικής και του προγραμματισμού, που έχει σαφέστατα στρατηγικό χαρακτήρα και απομακρύνεται αρκετά από το παγιωμένο «εργοκεντρικό» μοντέλο, πάνω στο οποίο οικοδομήθηκαν και λειτούργησαν επί σειρά ετών οι μηχανισμοί σχεδιασμού, διοίκησης και εφαρμογής των προγραμμάτων. Αυτή η προσαρμογή πρέπει να διαπνέει όχι μόνο την κεντρική διοίκηση σε όλα της τα επίπεδα (υπουργεία, περιφέρειες, οργανισμοί κ.ά.), αλλά και την τοπική αυτοδιοίκηση, η οποία συμμετέχει ενεργά στην υποβολή προτάσεων, στη διαμόρφωση σχεδίων και στην υλοποίηση έργων.

Η δεύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι η ικανότητα της χώρας και ειδικά των περιφερειών που εξέρχονται του στόχου με τις ισχυρές χρηματοδοτικές ενισχύσεις, να διατυπώσουν εναλλακτικές αποτελεσματικές και βιώσιμες περιφερειακές αναπτυξιακές στρατηγικές για τις περιοχές αυτές, που θα τους διασφαλίσουν για το μέλλον την πρόοδο και την ευημερία και όχι την οπισθοδρόμηση και την αβεβαιότητα.

Η βασική διαπίστωση όμως που εξάγεται από την ανάλυση που προηγήθηκε, είναι ότι αυτή η στενή σχέση εξάρτησης της ελληνικής από την Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική έχει φθάσει στο απόγειό της στην τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού. Οι σχετικές χρηματοδοτικές εισροές δεν αναμένεται σε καμία περίπτωση να ξεπεράσουν

το υψηλό όριο της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου, αφού για πρώτη φορά ελληνικές περιφέρειες αντιμετωπίζουν την πραγματικότητα της απένταξής τους από το νέο στόχο της «Σύγκλισης», που θα ισχύσει μετά το 2007.

Περισσότερο αβέβαιο δε, είναι το μέλλον της Περιφερειακής Πολιτικής μετά και την πάροδο της μεταβατικής αυτής περιόδου 2007-13. Άρα εδώ, το ζητούμενο είναι η δρομολόγηση των διαδικασιών μετεξέλιξης της ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής, από μία σχετικά εξαρτημένη σε μία περισσότερο αυτόνομη πολιτική, με νέα μέσα, πηγές πόρων και θεσμικές μεταρρυθμίσεις που διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητά της. Ήδη παράγοντες όπως το νέο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης, η στενή διασύνδεση και η εντεινόμενη συνέργια δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, με νέες μορφές συνεργασίας και εταιρικά σχήματα και οι νέες μορφές χωρικής διακυβέρνησης, με έμφαση στα αστικά κέντρα κ.ά., έχουν θέσει τις βάσεις και έχουν διαμορφώσει τις συνθήκες για τις σχετικές αλλαγές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρικοπούλου Ελένη, 1994, Περιφερειακή πολιτική στη δεκαετία του 1980 και προοπτικές, στο: «Αστική και περιφερειακή ανάπτυξη: θεωρία, ανάλυση και πολιτική», επιμέλεια Γετίμης-Καυκαλάς-Μαραβέγιας, εκδόσεις Θεμέλιο.
- Γκέκας Ράλλης & Χατζημιχάλης Κωστής, Πανεπιστημιακές σημειώσεις για τη βιώσιμη τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη (2001), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
- Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης - Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2000, Η Οικονομία των Ελληνικών Περιφερειών, Έκτακτο Τεύχος, Αθήνα, 1702-2000.
- Καυκαλάς Γρηγόρης, Ζητήματα χωρικής ανάπτυξης (2004), Κριτική Λαμπριανίδης Λόης, Οικονομική Γεωγραφία (2007), Πατάκης
- Κοκκώσης Χ. και Ψυχάρης Ι. (επ.) (2005) Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα: Τάσεις και Προοπτικές, Πρακτικά Ημερίδας του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Κόνσολας Ι. Νίκος, 1997, Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Κρεμμυδάς Βασίλης, 1989, Εισαγωγή στην Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης (16ος - 20ος αιώνας), Πανεπιστημιακό Εγχειρίδιο, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα.
- Μαραβέγιας Ναπολέον, 1994, Περιφερειακές Ανισότητες και Οικονομική Ολοκλήρωση, στο: Γετίμης Π.-Καυκαλάς Γ.-Μαραβέγιας Ν. (επιμέλεια), Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Θεωρία-Ανάλυση και Πολιτική, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος Δ. Αθανάσιος, Χριστοφάκης Σ. Μανώλης, 2002, Περιφερειακός Προγραμματισμός, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Παπαδούλης Α., Πετράκος Γ. και Ψυχάρης Γ. (2004) "Πολιτικές Επενδυτικών κινήτρων και περιφερειακή ανάπτυξη: επισκόπηση και πρώτη αξιολόγηση", Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών.
- Πετράκος Γ. και Rondriguez-Pose A. (2003) "Οι Περιφερειακές Ανισότητες στην Ευρώπη" Τόπος, 20/21: 51-76.
- Πετράκος Γ. και Ψυχάρης Γ. (2004) Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Σαπουντζάκη Πηνελόπη, Σκορδίλη Σοφία (2002). Περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτική Ι, Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, 2007-2013

- Φωτόπουλος Γ., Γιαννιάς Δ. και Λιαργκόβας Π. (2002) "Οικονομική ανάπτυξη και σύγκλιση στους νομούς της Ελλάδας 1970-1994: Εναλλακτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις", Αειχώρος.
 - Χατζημιχάλης Κωστής, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική (1991), Εξάντας
 - Χριστοφάκης Σ. Μανώλης, 2001, Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
 - Ψυχάρης Γ. και Σιμάτου Ε. (2003) "Η οργάνωση του κράτους σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα και η δυναμική του μετασχηματισμού της", Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Gouler "Πολιτική Συνοχή της ΕΕ 1988-2013":Επένδυση στο μέλλον της Ευρώπης
info regio panorama Αρθ 26 , Ευρωπαϊκή Επιτροπή , ΓΠ Περιφερειακής Πολιτικής
,Βρυξέλλες Ιούνιος 2008
- Οικονομική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης ,Γ. Κορρές, Α. Κότιος, Π. Λιαργκόβας
,Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 2010

ΠΗΓΕΣ

1. <https://www.wikipedia.org> (Τελευταία ενημέρωση 24/02/2018 ώρα 1:04 μμ)
2. <http://ec.europa.eu/eurostat> (Τελευταία ενημέρωση 24/02/2018 ώρα 1:30μμ)
3. <http://www.ypes.gr/el/> (Τελευταία ενημέρωση 24/02/2018 και ώρα 2:05 μμ)
4. https://europa.eu/european-union/index_el (Τελευταία ενημέρωση 24/02/2018 και ώρα 2:50 μμ)
5. <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/Default.aspx> (Τελευταία ενημέρωση 24/02/2018 και ώρα 4:34 μμ)